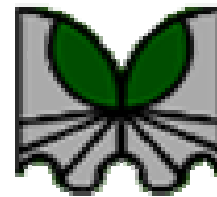

מועצה אזורית
עמק יזרעאל

המשרד להגנת הסביבה
وزارة حماية البيئة
Ministry of Environmental Protection
שלום עם הסביבה

תכנית אב לפיתוח בר קיימא מועצה אזורית עמק יזרעאל

דו"ח מס' 2: תכנית עבודה

נובמבר 2007

אורבניקס בע"מ
תכנון כלכלי ואורבני

פתח דבר ודברי תודה

נושאי איכות הסביבה, הפכו זה לא מכבר, מסוגיות אשר מעניינות גופים ירוקים ומשוגעים לדבר, לנושאים אשר ממוקמים במרכז הדיון הציבורי. המועצה האזורית עמק יזרעאל, הינה אחת משש מועצות אזוריות ראשונות, אשר החליטו להכין תכנית אב לפיתוח בר קיימא, על מנת להבטיח כי הפיתוח הרב המתחולל בה, ייעשה מתוך התחשבות בסביבה, בצרכי הדורות הבאים ובאורחות החיים של הקהילות הסובבות את העמק. לצד הכנת התכנית, הקמנו את היחידה הסביבתית אשר מסייעת למועצות השותפות בה להטמיע פעילות סביבתית במוסדות החינוך שלהן, בקרב קהילות התושבים ביישובים ובפעילות השוטפת של עובדי הציבור. הכנת התכנית נעשתה בסיוע פעיל של התושבים, אשר גילו רוח התנדבות וליוו את צוות התכנון במסירות, עניין והתמדה משך שנה שלמה, ועל כך נתונה להם תודתי והוקרתי העמוקה. רצוני להודות לצוות התכנון מטעם חבי אורבניקס: איריס אפרת, נועה גכט ושמואל כרמלי, אשר ליוו את התכנית במקצועיות רבה וערכו מסמך מסכם זה. תודה מיוחדת לשותפים בהיגוי התכנית ובמימונה: משרד החקלאות ופיתוח בכפר, המשרד להגנת הסביבה, משרד הפנים באמצעות המפעם ומרכז המועצות האזוריות. תכנית זו מהווה כלי עבודה חשוב לשנים הבאות, ליישום שאיפתה של המועצה האזורית, כי תושביה יחיו בסביבה איכותית יותר, בדורנו ובדורות הבאים. אין לי ספק, כי יישומה של התכנית מהווה צעד חשוב להפיכת המוא"ז עמק יזרעאל מרשות מבטיחה לרשות מקיימת.

אייל בצר

ראש המועצה.

בחודש נובמבר 2006, הזמנו את כל תושבי המועצה האזורית עמק יזרעאל, לקחת חלק בהכנת תכנית האב לפיתוח בר קיימא. הדיון הציבורי שהתקיים בראשית התהליך, משך אליו הרבה מאוד תושבים, אשר הביעו עניין רב בגיבוש מדיניות סביבתית, שתלווה את תנופת הפיתוח בעמק. באותו יום, יצאנו לדרך כשאנו מלווים ברוח גבית של קהל התושבים שלנו. במהלך השנה שחלפה, התקיימו דיונים פוריים מהלך ערבים ארוכים, במסגרת קבוצות הדיון שהורכבו ברובן מאותם תושבים שאכפת להם. לצד הכנת התכנית, העשרנו את הידע בנושאי אקולוגיה וסביבה, בזכות המשתתפים, אשר העמיקו את מעורבותם במהלך השנה בפעילות המועצה. רצוני לצרף את תודתי האישית לכל המשתתפים בדיונים, כמו גם לצוות התכנון, כולם תרמו רבות הן מזמנם והן מנסיונם ומהכשרתם המקצועית על מנת ליצור תכנית מגובשת ובת יישום. כעת, עם סיומו של המסע, מוגשת התכנית לאישור מליאת המועצה, מתוך כוונה להטמיעה בתכניות העבודה שלה לשנים הבאות. המסע הראשון אכן הושלם, אך העבודה העיקרית – ביצוע התכנית ומעבר הרשות להתנהלות מקיימת באמצעותה – עוד לפנינו. אין לי ספק כי המודעות, ההתלהבות והרצון להשפיע שגילו התושבים השותפים לתכנית, לא יניחו לנושאי הסביבה לרדת מסדר היום במועצה, וכי ביחד נצליח אכן לשנות!

עפרי דגני, אדריכלית

מ. היח' לתכנון אסטרטגי והיח' הסביבתית.

צוות התכנון

אורבניקס – תכנון כלכלי ואורבאני בע"מ:

איריס אפרת – מנכ"ל, מתכננת ערים ואזורים, ניהול הפרוייקט
נועה גכט – מתכננת ערים ואזורים, ריכוז העבודה, כתיבה ועריכה
שמואל כרמלי – מהנדס תעשייה וניהול, ייעוץ סביבתי וסטאטוטורי

צוות היגוי

אייל בצר, ראש המוא"ז עמק יזרעאל
חנה פרידמן, סגנית ראש המועצה האזורית עמק יזרעאל
דן תנחומא, מנכ"ל המועצה
עפרי דגני, מנהלת המחלקה לתכנון אסטרטגי ולמידע, ומנהלת היחידה הסביבתית עמק יזרעאל –
בוסתאן אל-מארגי
ד"ר מיכל סופר, מהנדסת הועדה לתכנון ובניה יזרעאליים
דב ויינגרטן, מהנדס המועצה
פליקס דה-פז, מנהל מחלקת תברואה ורישוי, מוא"ז עמק יזרעאל
אברהם ברקן, מנהל האגף הכלכלי במוא"ז עמק יזרעאל
משה בן שחר (טושקו), רכז חקלאי ומנכ"ל מפעלי העמק
תמר אודם, רכזת חינוך סביבתי, היחידה הסביבתית
ד"ר ענת גלבוע רון, ועדה לאיכות הסביבה, מוא"ז עמק יזרעאל
מיכל עייק, ועדה לאיכות הסביבה, מוא"ז עמק יזרעאל
מייק פורת, ועדה לאיכות הסביבה מוא"ז עמק יזרעאל
גילה כהן, ועדה לאיכות הסביבה, מוא"ז עמק יזרעאל
יוחאי חפר, ועדה לאיכות הסביבה, מוא"ז עמק יזרעאל

צוותי היגוי

טיפוח מורשת העמק והטמעת ערכים סביבתיים

נחום זית
תמר אודם
שרון שחר
מירב כרמי
חגי מרום
אבנר גלילי
אבס מעוז
כרמלה ארנון
יפעת לינדר
עמיר מורן
מוקי גרוס
עפרי דגני
עוזי שמש
עידו רוזנטל
דורון מור
ענת גלבוע

חקלאות ושטחים פתוחים

יהודה פינסקר
יוחאי חפר
ענת גלבוע
רעיה רודיך
שמוליק גרוס
יעקב אקרמן
עידו רוזנטל
איילה לביא
שרון שחר
נעה הלוי
אופיר מנשה
ישראל וייסברג
צפריר מינצר
איריס בן צבי
שולי הלחמי
דניאלה קופל
עודד בן מנחם

צוותי היגוי

צביון הישובים: אופי ההתיישבות הכפרית בעתיד

ניהול סביבתי של המועצה והאזור

גילה כהן	אמיר מורן
פליקס דה פז	עפרי דגני
מוקי גרוס	אייל בצר
מיכל עייק	חנה פרידמן
עוזי שמש	שרון שחר
עמר אשוח	דפנה נבו
מייקל מנסקי	נועה הלוי
גילה כהן	אביב בארי
שמואל כרמלי	עוזי עשת
חגי מרום	גיל עצמון
איריס בן צבי	עמיר מורן
חנה פרידמן	צביקה סגל
תמר אודם	מייקל מנסקי
דפנה נבו	שלמה גרנות
ישראל וייסברג	יאיר ארז
אברהם ברקן	רוני פלג
ענת גלבוע	גליה בר און
	צח אבנת
	אסי אליה

תוכן העניינים:

7	1. מבוא
8	2. תהליך העבודה
10	3. פיתוח בר קיימא בעמק יזרעאל: החזון
11	4. מטרות התכנית
11	4.1 מטרת על
11	4.2 מטרות
13	5. תפיסה ועקרונות התכנית בנושאים המרכזיים
14	6. מהלכה למעשה: פרויקטים ופעולות מתמשכות
14	6.1 תיאור הפרוייקטים
15	- הקמה והפעלת פורום תושבים – "נאמני איכות החיים והסביבה בעמק יזרעאל"
17	ניהול, התנהלות ותפעול נושא איכות הסביבה:
17	- מעבר המועצה ל"התנהלות מקיימת"
19	- הרחבת תפקידיה וסמכויותיה של היחידה הסביבתית
20	חקלאות מקיימת ושמירה על שטחים פתוחים:
20	- הכנת תכנית לשמירת וניהול השטחים הפתוחים והחקלאים במרחב המועצה
23	- הכנת תכנית אב לפסולת חקלאית
24	- חינוך, הכשרה ומחקר חקלאי בעמק
26	ייעול הטיפול בפסולת:
26	- הרחבת היקף המיחזור והשימוש החוזר במועצה ויישוביה
28	כלכלה מקיימת:
28	- הטמעת התנהלות סביבתית באזורי התעסוקה
30	- הסדרת העסקים והמיזמים ביישובים ובשטחים הפתוחים
32	- טיפוח חזות היישובים ו"גינון מקיים"
34	מורשת ותיירות:
34	- מיפוי ועיגון אתרי ונופי המורשת במועצה ויישוביה
36	- יצירת ושיווק "חבילות ביקור" באתרים ומוזיאונים
38	- עדכון חוק העזר לאיכות הסביבה
40	6.2 סיכום: ריכוז פרויקטים ועלויות
42	6.3 תיעוד הפרוייקטים
44	7. המלצות נוספות
44	הסדרת היחסים בין המועצה לבין בסיס רמת דוד
44	שדה התעופה במגידו: מעקב ויידוע ציבורי
45	שידרוג ענף התיירות – מיתוג העמק
45	תכניות אב לפיתוח יישובי המועצה
46	8. מנגנון יישום התכנית
	נספחים

1. מבוא

מסמך זה מהווה את חלקה השני והמרכזי של תכנית האב לפיתוח בר קיימא למועצה האזורית עמק יזרעאל. בחלק זה מרוכזים תוצרי המפגשים של צוותי העבודה, המתורגמים לפרוייקטים לביצוע בשנים הבאות, לצורך הטמעת תפיסת הקיימות.

תפיסת הקיימות, או - פיתוח בר קיימא, הינה תפיסה המאזנת בין צרכי השימור וההגנה על משאבי הטבע והסביבה, לבין צרכי הפיתוח. הנהגת המועצה האזורית עמק יזרעאל קיבלה זה מכבר החלטה להצטרף לתהליך הכנתן של תכניות אב לפיתוח בר קיימא ברשויות המקומיות – תהליך המקודם בשנים האחרונות ע"י ועדה בינמשרדית בה שותפים מרכז השל, משרד הפנים (מפעם), משרד החקלאות ופיתוח הכפר, המשרד להגנת הסביבה והשרות לעבודה קהילתית במשרד הרווחה. בכך, הכריזה המועצה על כוונתה לחולל שינוי הדרגתי בשנים הבאות בהתנהלותה ובאופן פיתוח האזור עליו היא מופקדת.

הבסיס לכתיבת מסמך זה, המהווה למעשה את תכנית העבודה, מושתתת על שני מרכיבים :

1. דו"ח מס' 1 שהוגש למועצה באוקטובר 2006. בדו"ח זה רוכז מידע רב בנושאים שונים (בדגש על איכות הסביבה) והוצעו כיווני פעולה ראשוניים.

2. תהליך שיתוף הציבור שהתקיים במועצה לאחר הגשתו של הדו"ח (נובמבר 2006) ועד יוני 2007. בתהליך זה היו שותפים תושבים ממגוון ישובי המועצה, חברי הועדה לאיכות הסביבה ובעלי תפקידים במועצה (ראו פירוט בפרק 2, תהליך העבודה).

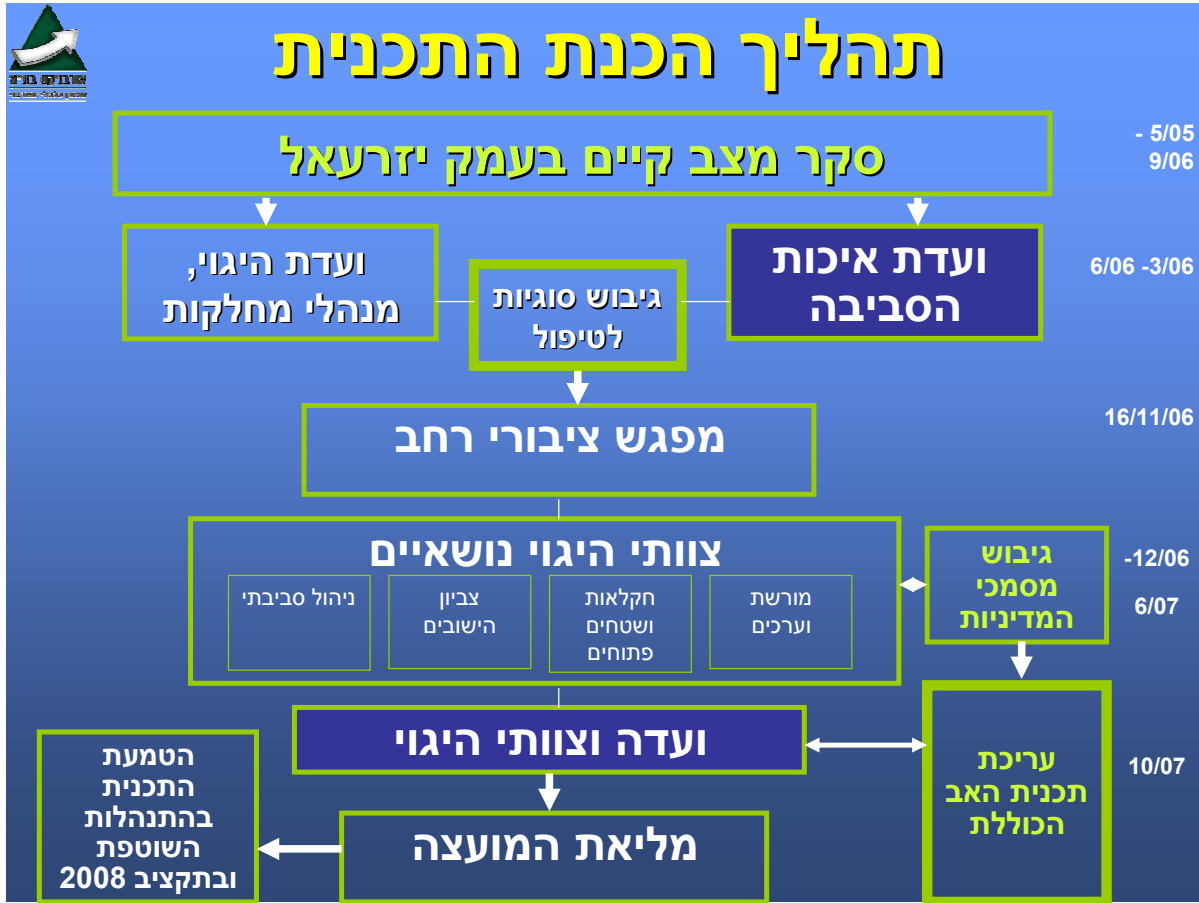
המסמך מורכב מארבעה חלקים מרכזיים: בחלק הראשון מתואר תהליך העבודה; בחלק השני מוצגים חזון ומטרות התכנית וכן מפורטים העקרונות כפי שגובשו בתהליך שיתוף הציבור; בחלק השלישי מוצגים הפרוייקטים וההמלצות, ובחלק הרביעי מוצג מנגנון היישום והטמעת התכנית.

המסמך הנלווה למסמך זה הוא נספח המתעד את תהליך שיתוף הציבור שבוצע במסגרת התכנית (בקובץ דיגיטלי). מרוכזים בו סיכומי הדיונים של צוותי העבודה, חומר רקע נלווה ומסמכים שהוכנו במסגרת הדיונים. תיעוד חומר זה מבטא את החשיבות שצוות התכנון מייחס לתהליך ולא רק לתוצרים.

עם השלמת כתיבת תכנית העבודה והגשתה למליאת המועצה, נפתח למעשה שלב הביצוע והיישום. שלב זה הוא למעשה המבחן האמיתי וההצלחה בו תלויה במידה רבה בהמשך המחויבות של המועצה, היישובים והתושבים לתפיסת הקיימות.

2. תהליך העבודה

בתרשים שלהלן מוצג תהליך הכנת תכנית האב לפיתוח בר-קיימא:

שלב א' – דו"ח מצב קיים וגיבוש סוגיות מרכזיות

השלב הראשון בתהליך היה לימוד האזור והיכרות עם מאפייניו הייחודיים. נערך דו"ח מקיף שבו נסקרו מגוון רחב של נושאים, ביניהם: גיאולוגיה והידרולוגיה, תעסוקה וכלכלה, תשתיות, תיירות ומורשת, חברה וקהילה, ועוד. על בסיס סקירת הנושאים, הוגדרו שמונה סוגיות מרכזיות לטיפול בתכנית האב: (1) תשתיות על; (2) מערכת טיפול בשפכים והשקייה בקולחים; (3) ניהול סביבתי (4) תעשייה ותעסוקה; (5) חקלאות בת-קיימא; (6) בח"א רמת דוד; (7) עידוד תיירות מורשת העמק כמנוף כלכלי וכלי לשמירת השטחים הפתוחים (7) אופי ההתיישבות הכפרית בעמק לדורות הבאים.

הדו"ח הוצג לוועדת ההיגוי של התכנית, שהורכבה ממנהלי מחלקות המועצה ומחברי הוועדה לאיכות הסביבה. במסגרת הדיונים נערך הליך של תיעוד וארגון מחדש של הנושאים. מספר הסוגיות צומצם לשש: (1) תשתיות על ושדות תעופה בעמק; (2) חקלאות ושטחים פתוחים; (3) תעסוקה – תעשייה ותיירות; (4) טיפוח מורשת העמק והטמעת ערכים סביבתיים בקרב

התושבים; 5) צביון הישובים: אופי ההתיישבות הכפרית בעתיד; 6) ניהול סביבתי של המועצה והאזור.

שלב ב' - מפגש ציבורי

באמצע חודש נובמבר 2006 נערך מפגש ציבורי אליו הוזמנו כל תושבי המועצה. השתתפו קרוב ל-200 איש – תושבים ממגוון ישובי המועצה, עובדי מועצה, ותושבים מישובים שכנים. במפגש הוצג תמצית הדו"ח והסוגיות המרכזיות (המצגת מובאת בחוברת הניספחים). לאחר מכן, התנהלו דיונים ע"י משתתפי המפגש בכל אחת מהסוגיות ומסקנות הביניים הוצגו בפורום הכללי. בסיום המפגש נתבקשו המשתתפים לדרג את הסוגיות עפ"י סדר עדיפות. תוצאות ההצבעה, עפ"י סדר יורד: 1) חקלאות ושטחים פתוחים; 2) טיפוח מורשת העמק והטמעת ערכים סביבתיים; 3) צביון הישובים: אופי ההתיישבות הכפרית בעתיד; 4) ניהול סביבתי של המועצה והאזור; 5) תשתיות על ושדות תעופה בעמק; 6) תעסוקה – תעשייה ותיירות. מפאת מגבלות המשאבים, הוחלט להתמקד בארבעת הנושאים שזכו לעדיפות הגבוהה ביותר.

שלב ג' – מפגשים של צוותי העבודה

לאחר המפגש הציבורי, הורכבו ארבעת צוותי העבודה. הוזמנו לקחת חלק בצוותים משתתפי המפגש הציבורי, בעלי תפקידים במועצה ובעלי עניין רלוונטיים נוספים (רשימות המשתתפים בכל צוות ובכל דיון מופיעה בקובץ הדיגיטלי – נספח שיתוף הציבור).

בשלב זה התקיימו בין שלושה לארבעה מפגשים בכל צוות. במסגרת המפגשים נדונו סוגיות ודילמות בכל נושא וגובשו חזון, מטרות, מדיניות והמלצות לפרוייקטים. בין מפגש למפגש נערכו התייעצויות ודיונים מקוונים באמצעות הדואר האלקטרוני. המפגשים שקיימו הצוותים תועדו (באמצעות פרוטוקולים), נשלחו לחברי הצוותים והועלו גם הם לאתר המועצה¹.

שלב ד' – העברת התכנית לאישור ועדת ההיגוי

לאחר סיום גיבושם של מסמכי המדיניות - הצגת התוצרים בפני חברי ההיגוי וועדת איכות הסביבה.

שלב ה' - העברת התכנית לאישור מליאת המועצה; הטמעה בתקציב 2008.

¹ לעיון בתכני המפגשים, ראו בקובץ הדיגיטלי - נספח המרכז את סיכומי הישיבות של כל אחד מארבעת הצוותים.

3. פיתוח בר קיימא בעמק יזרעאל: החזון

להלן מוצג חזון התכנית, המשקף את הרעיונות המרכזיים שהובעו בשלב שיתוף הציבור, יחד עם העקרונות ה"אוניברסאליים" של רשות מקיימת:

- המועצה האזורית עמק יזרעאל רואה בסביבה כנכס העיקרי של תושביה בהווה ובדורות הבאים. הפעילות לשמירת וטיפוח הסביבה תהווה אמצעי ליצירת לכידות חברתית מקומית ואזורית ובסיס לשיתופי פעולה בין הישובים ובינם לבין המועצה.
- הפיכתו של עמק יזרעאל ל"עמק נקי" מזיהומים ומפגעים מהווה יעד מרכזי החיוני לשימור החי, הצומח והנוף בעמק ולהשגת איכות חיים גבוהה לתושבים.
- נושא הקיימות והשמירה על הסביבה מהווה גורם מרכזי בחשיבותו בתכנון ופיתוח המועצה. לפיכך, תפעל המועצה ברוח העקרונות לרשות מקיימת:

- טיפוח היישובים ושמירה על צביונם הכפרי ומאפייניהם השונים והייחודיים.
- שימור נכסי המורשת החקלאית, היישובית, המקראית וההיסטורית של העמק.
- שמירה על העיסוק החקלאי כערך, כמקור פרנסה וכאמצעי לשמירה על השטחים הפתוחים.
- התנהלות מקיימת בפעילות השוטפת, לרבות: חינוך מנהלים ועובדים לנושאי איכות הסביבה, פיתוח מנהיגות, קידום רכש ירוק ושימוש במקורות אנרגיה ידידותיים לסביבה.
- קידום חינוך סביבתי, במסגרות הפורמאליות והבלתי-פורמאליות.
- שיתוף הציבור בקבלת החלטות ובעשייה המוניציפאלית, ביחוד בנושאים תכנוניים.
- שימור וטיפוח השטחים הפתוחים, על כל סוגיהם, לרבות השטחים החקלאיים.
- צמצום נפח וכמות הפסולת המיוצרת בשטח המועצה.
- פיתוח וגיוון מקורות תעסוקה, תוך עידוד עסקים מקומיים ומתן תמיכה ועדיפות לעסקים הפועלים למען הסביבה הקהילה והמקדמים בריאות.
- שיתוף פעולה עם הרשויות השכנות בנושאים שונים, לצורך איגום משאבים וקידום פיתוח מקיים.

יש צורך לעדכן את חזון המועצה הקיים (ראו נספח מס' 1) בהתאם לתכנים שלעיל וכן לפרסמו בכל אגפי ומחלקות המועצה.

4. מטרות

בחלק זה תפורטנה המטרות אשר גובשו ע"י צוותי העבודה הנושאים יחד עם צוות התכנון במהלך שלב הדיונים (תהליך שיתוף הציבור):

4.1. מטרות על

1. יצירת מסגרת כוללת, ברורה ומוסכמת של המושג "פיתוח בר קיימא" ואופן ביטוי במועצה בהיבטים שונים: ישובים, שטחים פתוחים, שטחים חקלאיים, מורשת העמק, התנהלות המועצה וכיו"ב.
2. הצעת פרויקטים ותהליכים מתמשכים להטמעת תפיסת הקיימות במועצה.

4.2. מטרות

ניהול סביבתי של המועצה, יישוביה ואזורי התעסוקה שלה

1. יצירת מנגנונים להגברת הידוע ומעורבות התושבים בתהליכי קבלת החלטות הקשורים בפיתוח האזורי, לרבות בפרוייקטים של הקמה או שידרוג מתקני תשתיות ופרוייקטים לאומיים.
2. מעבר המועצה, על מוסדותיה השונים, להתנהלות על פי "סדר יום סביבתי".
3. התאמת חוקי העזר הקיימים של המועצה הנוגעים לאיכות הסביבה לתכנית האב לפיתוח בר קיימא; בדיקה ושיפור דרכי האכיפה.
4. הרחבת היקף ההפרדה במקור של פסולת, שימוש חוזר ופעילות המיחזור במועצה.
5. יצירת כלים להבטחת שימורם וטיפוחם של השטחים הפתוחים על סוגיהם השונים בתחום המועצה (שטחים חקלאיים, נחלים וכיו"ב).
6. עדכון נהלי העבודה של מנהלות אזורי התעסוקה אלון תבור ושגיא 2000 בכל הנוגע לקליטת מפעלים חדשים, אכיפה ולמעקב שוטף אחר פעילותם (בהיבט הסביבתי).
7. הסדרת נושא העסקים והמיזמים הקיימים והפועלים בתוך תחומי הישובים.
8. הרחבת תפקידיה וסמכויותיה של היחידה הסביבתית האזורית ופיתוח כלים לגיוס משאבים לפעילותה.
9. הסדרת היחסים בין המועצה (היחידה הסביבתית) לבין מערכת הביטחון, בדגש על בסיס רמת דוד.

חקלאות ושטחים פתוחים

חקלאות -

1. פיתוח ידע מקצועי לחקלאים והקנייתו.
2. אימוץ כלים ואמצעים לתמרוץ חקלאי העמק.
3. פיתוח ענף האגרו-תוריזם (תיירות- חקלאית).
4. הבטחת המשכיות ענף החקלאות.
5. בחינת נושא המים: איכות, זמינות ומחיר.

6. הסדרת הפסולת החקלאית.

שטחים פתוחים -

1. תכנון וניהול השטחים הפתוחים שאינם מוכרזים/מוגנים ושאינם מעובדים.
2. ניקיון וטיפול השטחים שבצידי הדרכים.
3. הסדרה וטיפול מקווי המים בתעלות הניקוז ובנחלים.
4. יצירת כלים לשמירה וטיפול השטחים הפתוחים שבתוך הישובים.

אכיפה, מודעות, חינוך -

1. חיזוק הזיקה של תושבי העמק לענף החקלאות.
2. חיזוק האכיפה ומניעת פעולות בלתי חוקיות ו/או מזהמות בשטחים הפתוחים.

טיפול מורשת העמק והטמעת ערכים סביבתיים בקרב התושבים

מורשת העמק -

1. איתור, זיהוי והגדרת כל אתרי המורשת בתחום המועצה.
2. הגדרת אתרים לשימור.
3. שדרוג מערך הפעילות של המוזיאונים בעמק.
4. שדרוג מערך השיווק והפרסום לאתרי המורשת.

חינוך וערכים -

1. הפיכת התיירות בעמק יזרעאל ל"תיירות מקיימת".
2. הרחבת מערך המיחזור בישובי המועצה.

צביון היישובים בעמק יזרעאל

1. התווית חזון כולל לצורך הגדרת צביון היישובים והיחסים בינם לבין המועצה האזורית;
2. פיתוח היישובים על בסיס תכנון ארוך טווח;
3. טיפוח קשרים ושיתופי פעולה בין היישובים במועצה ובינם לבין יישובים מעבר לתחומי המועצה.

5. תפיסה ועקרונות התכנית בנושאים המרכזיים

צוותי העבודה הגדירו במהלך הדיונים את עקרונות המדיניות בנושאים בהם עסקו. להלן תמציתם (לפירוט והרחבה ראו בקובץ הדיגיטלי של סיכומי המפגשים המצורף למסמך זה):

חקלאות ושטחים פתוחים:

- החקלאות בעמק יזרעאל הינה – ותמשיך להיות – אמצעי מרכזי לשימור השטחים הפתוחים במרחב המועצה.
- החקלאות תמשיך להיות ענף כלכלי מרכזי במועצה האזורית עמק יזרעאל, הן באופן ישיר והן כשירות לענפים נלווים, בייחוד לתיירות. המועצה תפעל לחיזוק ולטיפוח ענף זה ולשמירה על המשכיותו בדורות הבאים, תוך עידוד המעבר ל"חקלאות מקיימת".
- הפיתוח בשטחים הפתוחים, ובהם השטחים החקלאיים, יהיה רגיש ומבוקר, תוך יצירת איזון והסכמה בין הצורך בשימור לבין הצורך בפיתוח של מקורות פרנסה לתושבי האזור. מקבלי ההחלטות במועצה יפעלו תוך מחויבות לשמור על המשאבים הטבעיים למען הדורות הבאים.
- המועצה – כמו גם הישובים והתושבים – יפעלו מתוך אחריות משותפת ומחויבות לשמירת השטחים הפתוחים והשטחים החקלאיים לרווחת תושבי האזור ועבור כלל תושבי מדינת ישראל.

טיפוח מורשת העמק והטמעת ערכים סביבתיים בקרב התושבים:

- המורשת החקלאית, ההיסטורית, התרבותית, הארכיאולוגית והאדריכלית של עמק יזרעאל תהווה מקור לגאווה ושייכות בקרב תושבי המועצה, ובפרט בקרב הדור הצעיר (ילדים ונוער).
- המועצה תפעל לשימור נכסי המורשת ולפיתוחם בזיקה תיירותית לטובת תושבי האזור ולכלל אזרחי המדינה.
- הערכים אשר ינחו את הפעילות החינוכית הפורמאלית והבלתי פורמאלית במועצה יהיו: אחריות ומחויבות סביבתית, לכידות חברתית, יוזמה ועשייה למען הסביבה והקהילה.

צביון הישובים: אופי ההתיישבות הכפרית בעתיד

- צביון ההתיישבות הכפרית יתבסס על קיומם של הישובים כקהילות עצמאיות הקובעות אורחות חייהן ונעזרות ב"קהילת העל" – המועצה האזורית - לפי הצורך בתחומים בהן אינן יכולות או אמורות לספק צרכי תושביהן במלואן: חינוך, תברואה, תשתיות, תרבות ופנאי וכדומה.
- תהליכי פיתוח הישובים יהיו מבוססים על תכנון ארוך טווח על כל מרכיביו הנדרשים, לרבות קיום תהליכי תכנון פנימיים ביישובים.
- יושם דגש על חיזוק התקשורת ושיתוף הפעולה בין היישובים לבין עצמם, ביוזמתם שלהם אך גם ביוזמת המועצה.
- היישובים והמועצה יפעלו להידוק הקשרים בתחומים שונים גם עם יישובים שכנים בקרבתם שמחוץ לשטח הרשות המקומית, לטובת ההשתלבות החברתית וניצול התועלות ההדדיות.

6. מהלכה למעשה: פרוייקטים ופעולות מתמשכות

כאמור, בתהליך שיתוף הציבור נדונו בצוותים נפרדים ארבעת הנושאים שנבחרו ע"י הציבור כבעלי עדיפות גבוהה. הרעיונות וההצעות שהועלו ע"י חברי הצוותים רוכזו ביחד לרשימת פרוייקטים אחת משום שלמעשה כל הנושאים והסוגיות שנדונו קשורים במישרין או בעקיפין זה לזה. בכל פרוייקט מתוארים השלבים לקידום, כאשר התפיסה היא שהפרוייקטים הינם פעולות ותהליכים ארוכי טווח.

6.1 תיאור הפרוייקטים

בחלק זה יופיע פירוט של הפרוייקטים שגובשו. להלן רשימת הפרוייקטים לפי סדר אקראי (סידור הפרוייקטים עפ"י סדר עדיפות מופיע בסעיף 6.2):

1	הקמה והפעלת פורום תושבים – "נאמני איכות החיים והסביבה בעמק יזרעאל"
ניהול, התנהלות ותפעול נושא איכות הסביבה:	
2	מעבר המועצה ל"התנהלות מקיימת"
3	הרחבת תפקידיה וסמכויותיה של היחידה הסביבתית
חקלאות מקיימת ושמירה על שטחים פתוחים:	
4	הכנת תכנית לשמירת וניהול השטחים הפתוחים והחקלאים במרחב המועצה
5	הכנת תכנית אב לפסולת חקלאית
6	חינוך, הכשרה ומחקר חקלאי בעמק
ייעול הטיפול בפסולת:	
7	הרחבת היקף המיחזור והשימוש החוזר במועצה ויישוביה
כלכלה מקיימת:	
8	הטמעת התנהלות סביבתית באזורי התעסוקה
9	הסדרת העסקים והמיזמים ביישובים ובשטחים הפתוחים
10	טיפול חזות היישובים ו"גינון מקיים"
מורשת ותיירות:	
11	מיפוי ועיגון אתרי המורשת
12	יצירת ושיווק "חבילות ביקור" באתרים ומוזיאונים
13	עדכון חוק העזר לאיכות הסביבה

פרוייקט מס' 1:

הקמה והפעלת פורום תושבים – "נאמני איכות החיים והסביבה בעמק יזרעאל"

● **הרציונאל/החשיבות:** בעמק יזרעאל אין כיום עמותה ציבורית או ארגון תושבים קבוע אחר הפועל למען איכות הסביבה. על מנת להתמודד בצורה טובה יותר עם היקפי הפעילויות והסוגיות וכדי ליצור את המחויבות האישית של חברי הקהילה לסביבתם, מוצע להקים פורום תושבים. מטרתו של הפורום תהיה להרחיב את מעגל הפעילים מקרב תושבי המועצה ולהעמיק את המעורבות של הפעילים ואת רמת מחויבותם. הפורום יהווה מסגרת לתמיכה בפעילים (על מנת להבטיח פעילות מתמשכת והתמדה) וליצירת תיאום וחיבור בין מכלול היוזמות בהן שותפים מתנדבים ופעילים. פורום התושבים המוצע יפעל ליד ובשיתוף פעולה מלא עם הועדה לאיכות הסביבה שהוקמה זה מכבר.

הערה: לצד הבעייתיות בהפעלת ארגון תושבים "מטעם" המועצה, יש חשיבות בהמשך הפעילות הציבורית שהחלה עם העבודה על תכנית האב לפיתוח בר קיימא. אם וכאשר יבשילו התנאים בעתיד, תוכל התארגנות התושבים להפוך לעמותה עצמאית.

● **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**

- 1) יצירת מנגנון להגברת מעורבות התושבים בתהליכי קבלת החלטות הקשורים בפיתוח האזורי, לרבות בפרוייקטים של הקמה או שידרוג מתקני תשתיות ופרוייקטים לאומיים.
- 2) יצירת כלים להבטחת שימורם וטיפולם של השטחים הפתוחים על סוגיהם השונים בתחום המועצה (שטחים חקלאיים, נחלים וכיו"ב).
- 3) חיזוק הנוכחות של פעילי סביבה במרחב הפתוח של המועצה לצורך התרעה על מפגעים. חיזוק האכיפה ומניעת פעולות בלתי חוקיות ו/או מזהמות בשטחים הפתוחים.
- 4) טיפוח קשרים ושיתופי פעולה בין הישובים במועצה ובינם לבין ישובים מעבר לתחומי המועצה.

● **אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:**

- **שלב א':** מינוי רכז פעילות – אדם מתוך המועצה (היחידה הסביבתית או דרך רכז מתנדבים) או גיוס אדם מבחוץ עם תקן חדש. היקף שעות מומלץ לצורך התפקיד: כ- 40 שעות בחודש. נושא התפקיד יפעל במסגרת היחידה הסביבתית.
- **שלב ב':** הגדרת תפקידי רכז הפעילות. בין היתר: מיפוי קבוצות ו/או פעילים קיימים, פרסום וגיוס, פתיחת קורס פעילים מתחילים, קורס פעילים מתקדמים, ליווי והנחיית ועדות איכות סביבה ישוביות, קיום קורסי הכשרות, ייזום פרויקטים על בסיס סקר/בדיקה מקדימה וליווי הפעילים בקידומם.
- **שלב ג':** הכנת והפצת "קול-קורא" – פרסום הקמת הפורום בישובי המועצה באמצעי התקשורת השונים לצורך גיוס פעילים וחברים. המטרה תהיה לגייס לפחות נציג אחד מכל ישוב.

- שלב ג': עריכת מפגש פתיחה ומספר מפגשי עבודה להגדרת המשימות והסוגיות בהן יעסוק הפורום. מוצע ליצור צוותי פעולה בנושאים שונים, ביניהם: תכנון ובניה, ניקיון, מיחזור, שימור וטיפול אתרים, פיקוח ואכיפה ("סיירת העמק"), וכיו"ב.
- במקביל ולאורך כל השלבים יידרש ליווי ומעקב של צוותי העבודה ע"י הרכז. הרכז ידאג לתיאום בין הצוותים ול"תחזוקה שוטפת" של הפעילים.

• **מדדים:**

- מספר החברים ו/או הפעילים בפורום
 - מספר הישובים מהם ישנם פעילים בפורום
 - מספר הישובים בהם קיימות ופעילות ועדות איכות סביבה יישוביות
 - מספר הפעילויות המתבצעות ביוזמת ו/או במסגרת הפורום מדי חודש
- **עלויות:** כעיקרון, מדובר בפורום התנדבותי המבוסס על רצונם הטוב של הפעילים והחברים. יחד עם זאת, יש צורך בתיקצוב פעילותו לצורך כיסוי המרכיבים הבאים (הסכומים הינם לשנת פעילות):
 - עלות שכר של רכז הפעילות – כ- 20,000 ₪.
 - קורסים, הכשרות ותמיכה בפעילות שוטפת – 25,000 ₪.
 - עריכת ערב הוקרה/כינוס שנתי (אופציונאלי) - 10,000 ש"ח

סה"כ: 55,000 ₪ בשנה
 - **מקורות מימון ושותפים אפשריים:** קרנות ייעודיות התומכות בפעילות grass-roots, המשרד להגנת הסביבה, המועצה. ניתן לשקול גם גביית דמי חבר סמליים מתושבים שיהיו מעוניינים להצטרף כחברים בפורום.
 - **המלצות נוספות במסגרת הפרוייקט:** מוצע לפעול לחיזוק הקשר ושיתוף הפעולה עם ישובים שכנים מחוץ למועצה, לרבות עם ישובים ערביים, סביב יוזמות סביבתיות.

ניהול, התנהלות ותפעול נושא איכות הסביבה

פרוייקט מס' 2:

מעבר המועצה ל"התנהלות מקיימת"

• **הרציונאל/החשיבות:** הטמעת תפיסת פיתוח בר קיימא ברשות המקומית עפ"י "עשרת העקרונות לניהול מקיים של הרשות" (אג'נדה 21) מתחילה בראש ובראשונה בעובדי הרשות בכל הדרגות ובכל התפקידים. עובדי הרשות, המבצעים את העבודה השוטפת, צריכים להיות מיוודעים באשר לרצון הנהגת המועצה והתושבים לחולל שינוי בדרך הניהול וההתנהלות היומיומית. בהתאם לכך, נדרשת תכנית לפיתוח המודעות והעשייה בקרב עובדי הרשות (ומוסדות נוספים הקשורים אליה) וגם בקרב ועדות איכות הסביבה ביישובים. אמצעים נוספים להטמעת התנהלות מקיימת הוא כניסה לתהליך של "תקן ירוק" דוגמת Iso 14,001 ו/או "דיווח סביבתי" (Environmental Reporting).

• **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**
 (1) מעבר כוח האדם במועצה להתנהלות על פי "סדר יום סביבתי".

• **אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:**

- **שלב א':** הכנת תכנית רב-שנתית לפיתוח המודעות ולהכשרת עובדי המועצה (באחריות היחידה הסביבתית). התכנית תכלול:
 - ☐ סדנאות והרצאות לכלל עובדי המועצה, והכשרות לנושאי תפקידים ספציפיים (מנהל הרכש, רכז רישוי עסקים וכו');
 - ☐ הצעות לפעולות שוטפות להגברת המודעות, כגון: הקמת "מידעון סביבתי" בלוח המודעות ו/או באתר האינטרנט של המועצה ו/או בתפוצת הדוא"ל, הכרזה על תחרות בין מחלקות המועצה – "המחלקה הירוקה" ועוד.
 - ☐ יצירת תשתית פיסית לפעילות: מתקנים להפרדת הפסולת ("כלובים" לאיסוף בקבוקים, מתקנים לאיסוף נייר וקומפוסטר בחצר המועצה); שינוי רכיבי רכש (כלים חד פעמיים, נורות ליבון, חומרי ניקוי ועוד).
 - ☐ מיסוד קשרים עם הועדות הסביבתיות היישוביות ושילובן בתכנית ההכשרות של המועצה.
- **שלב ב':** קיום דיונים האם מעוניינים להיכנס לתהליך של קבלת תו תקן ו/או נוהל סביבתי אחר וקבלת החלטות בהתאם.

• **מדדים:**

- מספר הפעילויות המתקיימות במועצה כל 3 חודשים בנושא איכות הסביבה המיועדות לעובדים.
- מספר העובדים אשר השתתפו לפחות בפעילות אחת בנושא איכות הסביבה/פיתוח בר קיימא.

- מספר השינויים שחלו מאז תחילת הפרוייקט בכל מחלקה ומחלקה במועצה בהיבטים סביבתיים שונים.
- **עלויות (לשנת פעילות):**
 - עלות מרצים, סרטים, ציוד, סיורים והכשרות לעובדי המועצה – 25,000 ₪.
 - ליווי ועדות איכות סביבה ישוביות – 25,000 ₪.
 - תו תקן / דיווח סביבתי – בכפוף להצעת מחיר ממכון התקנים / יועץ סביבתי, בהתאמה.
 - סה"כ עלות מוערכת לשנה:** כ- 50,000 (ללא תקן סביבתי).
- **מקורות מימון ושותפים אפשריים:**
 - מקורות מימון: הרשות המקומית; משרד הפנים (מפעם); המשרד להגנת הסביבה, משרד החקלאות.
 - שותפים: מרכז השל; משרד הפנים (מפעם); מכללת עמק יזרעאל; סמינר אורנים.
- **המלצות נוספות במסגרת הפרוייקט:** מוצע ליידע את תושבי המועצה אודות הפרוייקט ולשלב בתכנית ההכשרות כל תושב שיהיה מעוניין בכך.

פרוייקט מס' 3:

הרחבת תפקידיה וסמכויותיה של היחידה הסביבתית

● **הרציונאל/החשיבות:** היחידה הסביבתית היא יחידה חדשה: הוקמה בשנת 2006 וחברים בה כיום המועצה האזורית עמק יזרעאל והמועצה האזורית הערבית בוסתן אל-מארג'. כוח האדם ביחידה הוא מצומצם יחסית (מורכב ממנהלת ומרכזת חינוך סביבתי) ובהתאם לכך גם תחומי הפעילות. לאור האמור, ובהסתכלות ארוכת טווח – יש לערוך חשיבה לגבי תפקידי היחידה בתחומים שונים וכיצד רוצים לראות את פעילותה בשנים הבאות.

● **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**

1) הרחבת תפקידיה וסמכויותיה של היחידה הסביבתית האזורית ופיתוח כלים לגיוס משאבים לפעילותה.

● **אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:**

- **שלב א':** כניסה לתהליך חשיבה אסטרטגית לגבי פעילות היחידה הסביבתית. תהליך זה צריך להתבצע באמצעות מספר דיונים בהשתתפות ראש המועצה האזורית עמק יזרעאל וראש המועצה המקומית בוסתן אל-מארג', נציג המחוז במשרד להגנת הסביבה, מנהלי מחלקות תברואה ורישוי עסקים בשתי הרשויות והועדות לאיכות הסביבה ברשויות הללו. תהליך זה צריך לתת מענה לסוגיות הבאות:

□ הגדרת תחומי ההשפעה/הטיפול הרצויים ליחידה הסביבתית, עפ"י סדרי עדיפויות, יכולות וצרכים בשטח. תחומים אפשריים: חומרים מסוכנים, מפעלי תעשייה ועסקים ביישובים, אגרו-אקולוגיה, ניטור אוויר, הכשרת מנהיגות מקומית ביישובים, ועוד (ראו פירוט גם בדו"ח מס' 1: סקר המצב הקיים).

□ הגדרת תפקידים ברורה של תחומי אחריות בין המחלקות.

□ בחינת איחוד עם יחידות סביבתיות באזור: לצד היתרון לגודל, יש לבחון את המגבלות ועם מי כדאי ורצוי להתאחד.

□ בחינת מקורות מימון נוספים לפעילות היחידה, ביניהם: גביית קנסות? הכשרות? מדידות? חוקי עזר (שילוט, שמירת הנקיון).

□ החלטה על אופן הרחבת הפעילות: הגדלת כוח האדם ביחידה/העסקת אנשי מקצוע ב-out-sourcing או מודל משולב.

- **שלב ב':** יישום ההחלטות שתתקבלנה בתהליך.

● **מדדים ולוחות זמנים:**

- מספר התחומים/הפרוייקטים החדשים בטיפול היחידה הסביבתית (לפחות שניים נוספים עד סוף 2008).

● **עלויות:** לצורך עריכת תהליך החשיבה והארגון מחדש, מוצע להקצות כ- 20,000 ₪ (עלות לחברה מייעצת).

● **מקורות מימון ושותפים אפשריים:** יוגדרו ויבדקו בתהליך החשיבה האסטרטגית.

חקלאות מקיימת ושמירה על שטחים פתוחים

פרוייקט מס' 4:

הכנת תכנית לשמירת וניהול השטחים הפתוחים והחקלאים במרחב המועצה

• **הרציונאל/החשיבות:** במרחב המועצה מתפרסים שטחים פתוחים מסוגים שונים, ביניהם: שטחים חקלאיים, שמורות טבע וגנים לאומיים. על אף הייעוד המוגדר בתכניות השונות, קיימים שטחים פתוחים שאינם מוגנים/מוכרזים/מעובדים ובשל כך מצויים בסכנת פגיעה (הפיכה לשטחי עזובה, השלכת פסולת ובניה בלתי חוקית). סוג אחר של שטחים פתוחים הדורש התייחסות מיוחדת הם השטחים שבצידי הדרכים אשר במקומות רבים נראים מלוכלכים ופוגעים בנוף הכפרי הנראה למשתמשים בדרכים (נהגים, רוכבים והולכי רגל). תשומת לב מיוחדת יש לתת אף למקווי המים, לתעלות הניקוז ולנחלים שבשטח המועצה, אשר מהווים מרכיב חשוב במערך האקולוגי של השטחים הפתוחים. **ההמלצה היא לטפל בשטחים אלה הן בהיבט התכנוני והן בהיבט הניהולי.**

• **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**

- 1) תכנון וניהול השטחים הפתוחים שאינם מוכרזים/מוגנים ושאינם מעובדים.
- 2) ניקיון וטיפול השטחים שבצידי הדרכים.
- 3) הסדרה וטיפול מקווי המים בתעלות הניקוז ובנחלים.

• **אופן מימוש הפרוייקט בהיבטים שונים ועפ"י שלבים:**

בהיבט התכנוני:

- **שלב א':** הקמת צוות היגוי לתכנית, המורכב מ: היחידה הסביבתית, מהנדס המועצה, הועדה המקומית לתכנון ובניה, ועדת איכות הסביבה, מע"צ, חברי הצוות העבודה שעסקו בנושא זה, תושבים ובעלי עניין אחרים.
- **שלב ב':** הכנת הצעת התקשרות ומפרט לעבודה והגדרת התוצרים הרצויים. דוגמה לתוצרים:
 - 1) מיפוי כלל השטחים הפתוחים במרחב המועצה. סיווגם עפ"י ייעודים בתכניות (ארציות, מחוזיות ומקומיות) ושימושים בפועל.
 - 2) סימון השטחים הפתוחים לשימור (עפ"י רמות שימור שונות) ושטחים בעלי פוטנציאל לפיתוח ברמות שונות (אינטנסיבי/אקסטנסיבי, פיתוח תיירותי וכיו"ב).
 - 3) מיפוי אתרי טבע ונוף: מסדרונות אקולוגיים ובתי גידול ייחודיים (לרבות נחלים, מעיינות ומקווי מים) ונקודות תצפית, בעלי חשיבות לשימור.

התוצרים יכולים להיות מושגים ע"י הכנת תכנית אב לשטחים הפתוחים, או תכנית בהיקף מצומצם יותר (מסמך מדיניות/תכנית פעולה). היות והוכנו בשנים האחרונות מספר תכניות רעיוניות לשימור ופיתוח השטחים הפתוחים², מוצע להתבסס עליהן.

- **שלב ב'**: בחירת מתכנן ופרסום דבר הכנת התכנית לציבור. קיום ישיבות תקופתיות בהשתתפות נציגי ציבור וקידום התכנית.

- **שלב ג'**: הצגת העבודה בפני הנהגת המועצה: יו"ר, מנכ"ל, מהנדס, גזבר ומתכנת הועדה המקומית. אישור התכנית והחלטה על אופן קידומה ומעמדה (סטאטוטורי/מסמך מנחה וכו').

בהיבט הניהולי:

בהיבט זה המטרה הינה לאגם ידע ומשאבים קיימים על מנת לפתח כלים מעשיים לניהול השטחים הפתוחים בעמק. מוצע לקיים תהליך משותף ששלביו מפורטים להלן³:

- **שלב א'**: גיבוש צוות היגוי מצומצם לנושא: תאום ציפיות, גיבוש מטרות העבודה, קביעת "גבולות הגזרה", הסכמה על התהליך, הלו"ז והתפוקות הרצויות וחשיבה על אופן שיווק הרעיון לבעלי העניין. בחירת פרויקטור לקידום הנושא (מתכנן/יועץ סביבתי).

- **שלב ב'**: איתור כלל בעלי העניין והנוגעים לנושא, הצגת הרעיון ו"גיוסם" לתהליך. השותפים האפשריים הראשוניים הינם: המועצה האזורית, היחידה הסביבתית, משרד החקלאות, המשרד להגנת הסביבה, קק"ל, בעלים פרטיים, רשות הטבע והגנים, משרדי ממשלה נוספים (פנים, תיירות) ותושבים. גיבוש צוות היגוי רחב לתהליך.

- **שלב ג'**: קיום סדרה של שלושה- ארבעה מפגשים, במהלכם:

תוגדר הבעיה ויזוהו הקשיים/כשלים באופן בו מנוהלים השטחים הפתוחים בעמק כיום.

יוצגו תחומי האחריות של כל גוף שותף, כפי שהוא תופס אותם וכפי שאחרים היו מצפים שיהיו תחומי אחריותו.

ייסקרו עבודות שנעשו בתחום בשנים האחרונות ויוצג ניסיון מעשי מצטבר בתחום בארץ ובעולם, בדגש על כלים ואמצעים חדשים/נוספים לניהול ולשימור השטחים הפתוחים.

יוצעו חלופות לניהול השטחים הפתוחים עמק, תוך יצירת הסכמות על ארגון מחדש אפשרי של תחומי האחריות של הגופים השונים.

תיערך בחינה איכותית-כלכלית-ארגונית של החלופות לניהול ושימור השטחים הפתוחים על פי קריטריונים שיוצעו ע"י המתכנן ויגובשו ויאושרו ע"י צוות ההיגוי הרחב.

תיבחר חלופה מועדפת ע"י כלל השותפים לתהליך.

² דוגמא לתכנית כזו הוצגה ע"י עידו רוזנטל, אדריכל נוף, בוגר הפקולטה לארכיטקטורה ובינוי ערים בטכניון. עבודתו נעשתה כפרוייקט גמר והוצגה באחד ממפגשי הצוות בעסק בנושא "חקלאות ושטחים פתוחים".

³ מבוסס על הצעה שהוגשה למועצה האזורית משגב בפברואר 2007 ע"י חברת אורבניקס.

□ אישור החלופה בקרב כלל הגופים השותפים, הצגת התוצרים בפורומים שונים.

• **מדדים/לוחות זמנים:**

- ייקבעו ע"י צוותי העבודה בהתאם לכיוון הפעולה שייבחר.

• **עלויות:** התקציב הנדרש תלוי במסלול שייבחר.

החלק התכנוני מוערך בין 30,000 – 50,000 ₪.

החלק הניהולי מוערך בכ- 35,000 ₪.

• **מקורות מימון ושותפים אפשריים:**

לחלק התכנוני - בדיקת אפשרות להשתתפות במימון: משרד להגנת הסביבה, משרד החקלאות ופיתוח הכפר, מינהל התכנון במשרד הפנים, הקרן לשיקום מחצבות, החטיבה להתיישבות.

לחלק הניהולי - מימון ע"י הגורמים השותפים: משרד החקלאות ופיתוח הכפר, המשרד להגנת הסביבה, קק"ל, רשות הטבע והגנים.

הערה: מוצע ללמוד מניסיון של מועצות אזוריות אחרות אשר נכנסו למהלך של פיתוח כלים לניהול השטחים הפתוחים.

פרוייקט מס' 5:

הכנת תכנית אב לפסולת חקלאית

● **הרציונאל/החשיבות:** בד בבד עם התרומות החיוביות, לחקלאות יש גם "עלויות שליליות" – פגיעה סביבתית שנגרמת כתוצאה מהפעילות החקלאית: דישון עודף, חומרי הדברה, אריזות חומרי הדברה, יצירת סחף, מוצא שפכים בלתי מטופל של משקי בעלי חיים ותעשיות עיבוד תוצרת חקלאית ועוד. לעמק יזרעאל, שבה הפעילות החקלאית הינה משמעותית, אין תכנית לטיפול בפסולת חקלאית. ישנם פתרונות לטיפול בסוגי פסולת שונים (למשל – אתר לקליטת גזם ליד עין חרוד איחוד) אך כאמור אין תכנית מערכתית לטיפול ולשימוש חוזר בפסולת החקלאית.

● **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**

1) טיפול בפסולת חקלאית.

2) חיזוק האכיפה ומניעת פעולות בלתי חוקיות ו/או מזהמות בשטחים הפתוחים.

● **אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:**

- **שלב א'** – הנעת התהליך: הכנה והגשת בקשה למימון/השתתפות למשרד להגנת הסביבה במסגרת "קול קורא" או במסגרת מימונית אחרת. יוכן ע"י הרכז החקלאי והיחידה הסביבתית.

- **שלב ב'**: הקמת ועדת היגוי לתכנית המורכבת מרכז החקלאות במועצה, היחידה הסביבתית, מנהל מחלקת תברואה, נציג משרד החקלאות ופיתוח הכפר, נציג המשרד להגנת הסביבה, רכזי הועדות החקלאיות והועדה לאיכות הסביבה.

- **שלב ג'**: בחירת יועץ/יועצים להכנת התכנית וחתימה על חוזה התקשרות. הגדרת לוח זמנים ותוצרים. פרסום דבר הכנת התכנית לתושבים והזמנה לקחת חלק בתהליך.

- **שלב ד'**: הכנת התכנית, במהלכה יתקיימו ישיבות של ועדת ההיגוי. בתכנית ינתן דגש לפתרונות אזוריים משולבים המתבססים על יתרון לגודל, כלומר: פתרונות משותפים לעמק יזרעאל ולרשויות מקומיות שכנות.

- **שלב ה'**: ליווי וקידום התכנית ויישום ההמלצות, לרבות הוצאת הנחיות לציבור החקלאים בנושאים רלוונטיים.

● **מדדים/לוחות זמנים:**

- קבלת מענק לצורך התכנית / מציאת מקור מימון – עד סוף 2008.

- השלמת תכנית האב – עד סוף 2009.

- לאחר השלמת התכנית: קביעה כמדד את מספר החקלאים/מספר המשקים אשר מבצעים שינויים בתפעול המשק בעקבות המלצות תכנית האב.

● **עלויות:** 55,000 – 75,000 ₪.

● **מקורות מימון ושותפים אפשריים:** המשרד להגנת הסביבה (האגף לסביבה חקלאית), משרד החקלאות ופיתוח הכפר (הרשות לתכנון), המועצה.

● **המלצות נוספות במסגרת הפרוייקט:** תכנית האב צריכה לתת לדגש לפיתוח מיזמים כלכליים-סביבתיים הקשורים לטיפול בפסולת חקלאית, לדוגמה: הקמת רפתות אקולוגיות העושות שימוש בפסולת ליצירת קומפוסט ואנרגיה⁴; שימוש בגזם חקלאי כחומר גלם לייצור אנרגיה⁵ או לחיפוי קרקע ובידוד, וכיו"ב.

⁴ ראו דוגמאות בכתבות שבנספח מס' 2.

⁵ דוגמת מפעל גלעם בקיבוץ מענית.

פרוייקט מס' 6:

חינוך, הכשרה ומחקר חקלאי בעמק

• **הרציונאל/החשיבות:** במשך עשרות שנים היתה החקלאות בעמק יזרעאל מקור פרנסה עיקרי לתושבי האזור⁶. על אף הירידה בשיעור המועסקים בענף זה (כיום עומד על כ- 15%), החקלאות עודנה ונשארה ענף בעל תרומות חשובות, ביניהן: תרומות נופיות-חזותיות; תרומות חברתיות הקשורות בדמות המקום ובמורשת; תרומות אקולוגיות; ותרומות כלכליות ישירות ועקיפות⁷. על רקע ההכרה בתמורות אלה, לצד השינויים הדמוגרפיים-כלכליים - חברתיים באזור, הובע רצון גורף מצד התושבים לפעול לחיזוק ענף זה במכלול היבטים ובמסגרות שונות.

• **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**

- 1) פיתוח ידע מקצועי לחקלאים והקנייתו.
- 2) אימוץ כלים ואמצעים לתמרוץ חקלאי העמק.
- 3) הבטחת המשכיות ענף החקלאות.
- 4) בחינת נושא המים: איכות זמינות ומחיר.
- 5) חיזוק הזיקה של תושבי העמק לענף החקלאות.

• **אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:**

- **שלב א':** הקמת צוות "חקלאות בעמק", המורכב מהרכז החקלאי במועצה, היחידה לתכנון אסטרטגי, רכזת חינוך סביבתי, נציגי משרד החקלאות ופיתוח הכפר, רכזי הועדות החקלאיות ונציגים של מגדלים אורגאניים בעמק. יצורפו בעלי תפקידים שונים בהתאם לצורך ולנושא (למשל: מנהל אגף החינוך, מנהל אגף בלתי פורמאלי ומחלקת ספורט). את הצוות יוביל רכז החקלאות במועצה אך מוצע למנות בנוסף רכז מתנדב או רכז במשרה חלקית (בהתאם לתכנית העבודה שתגובש).

- **שלב ב':** הגדרת מטרות, יעדים ונושאים לטיפול הצוות. הגדרת מסגרת זמן לקיום הדיונים בהיבטים שיפורטו להלן:

ההיבט המקצועי:

□ הקמת גוף הסמכה בעמק לקורסים והתמחויות בתחום החקלאות. גוף זה יכול לפעול במסגרת מכללה האקדמית או כשלוחה של מוסד אקדמי אחר (פקולטה לחקלאות, הפקולטה להנדסה סביבתית בטכניון, סמינר אורנים וכיו"ב). גוף זה יעסוק בהקניית ידע חקלאי באמצעות קורסים והשתלמויות, כולל ידע בתחומי החקלאות המקיימת (אורגאנית).

□ פיתוח ידע ומחקר חקלאי במסגרת הגופים הקיימים (המו"פ החקלאי, חממה טכנולוגית "אופק לעולה", חוות יער) ו/או במסגרת אותו גוף הסמכה שמוצע להקימו.

⁶ עפ"י משה בן-שחר (טושקו), רכז החקלאות במועצה האזורית עמק יזרעאל, עד לפני שני עשורים עסקו בחקלאות למעלה מ- 50% מהתושבים.

⁷ לפירוט נוסף ראו סעיף 16.3 בדו"ח מס' 1 וכן ב: אמדור, ל. צבן, ח. אבנימלך, י. ואילון א. 2005. "שמירה על המרחב הכפרי: מודל יישום חקלאות בת קיימא באזורים חקלאיים נבחרים בישראל".

□ בחינת האפשרות להקמת חווה להכשרה חקלאית ולהתנסות בעבודת אדמה במושבים ו/או קיבוצים בהם יש עניין בכך.

□ בחינת נושא המים: איכות, זמינות ומחיר. סיוע בתכנון משאב המים במסגרת אגודת המים האזורית הצפויה לקום. ליווי הקמת אגודת המים.

ההיבט הכלכלי וציבורי:

□ חשיבה על דרכים לתגמול החקלאים על תרומתם לסביבה: המשך מעקב אחר יישום המלצות המסמך: "שמירה על המרחב הכפרי: מודל יישום חקלאות בת קיימא באזורים חקלאיים נבחרים בישראל". פעילות ברמה הארצית מול משרדי הממשלה (חקלאות ופיתוח הכפר, הגנת הסביבה והאוצר) לחיזוק מעמדם של החקלאים ותמרוץ הענף.

□ במקביל: בחינת הקמת קרן אזורית לתגמול החקלאים, שמקורותיה האפשריים: ארנונה מהתושבים, הכנסות מאזורי התעסוקה, תיירנים (מפעילי עסקים הנשענים על החקלאות/הנוף החקלאי).

□ דיון בנושא המשכיות ענף החקלאות: קליטת חקלאים שאינם בני ממשכים; המשך עיבוד נחלות ללא ממשיך חקלאי, וכיו"ב.

ההיבט החינוכי:

- יצירת תכניות לימוד חוויתיות בנושא החקלאות לבתי הספר בעמק ותגבור לימודי חקלאות בחטיבות הביניים ובתיכונים. בחינוך הבלתי פורמאלי: שילוב פעילות חקלאית במערך הפעילות של תנועת הנוער.

- מציאת דרכים לשיווק ומכירה של תוצרת חקלאית מקומית, כגון: ימי שוק קבועים, מכירה במרכולים ובצרכניות ביישובים וכן במזנוני בתי הספר. בדיקה משפטית.

שלב ג': קבלת החלטות והצגתן בפני הנהלת המועצה האזורית (יו"ר, סגן יו"ר, מנכ"ל, גזבר ומזכיר). המשך קידום ההיבטים השונים בהתאם להחלטות שתתקבלנה.

• מדדים:

לא ניתן לקבוע בשלב זה; יקבעו בהתאם לפעולות עליהן יוחלט.

• **עלויות:** הוחלט כי, פרוייקט זה לא יקודם מתקציב המועצה אלא מתקציב ייעודי של משרדי ממשלה/גופים אקדמיים.

• **מקורות מימון ושותפים אפשריים:** משרד החקלאות ופיתוח הכפר; מוסד אקדמי (פקולטה לחקלאות, הפקולטה להנדסה סביבתית בטכניון, סמינר אורנים).

ייעול הטיפול בפסולת

פרוייקט מס' 7:

הרחבת היקף המיחזור והשימוש החוזר במועצה ויישוביה

● **הרציונאל/החשיבות:** חשיבותו העיקרית של הפרוייקט היא חינוכית – העלאת המודעות בקרב תושבי המועצה להשלכות הסביבתיות של הפסולת ומכאן – חיזוק ערכים כגון: אחריות סביבתית והבנת הקשר בין דפוסי הצריכה לבין איכות הסביבה. חשיבות נוספת נגזרת מהצורך להיערך אחרת בכל הקשור לטיפול בפסולת בשטח המועצה, כתוצאה מכניסתו לתוקף של התיקון לחוק שמירת הניקיון, שיחייב רשויות לשלם היטל הטמנה לכל טון של פסולת מפונה. ההנחה היא שהיטל זה יועמס בין היתר על משקי הבית ועל כן נדרשת פעילות מקיפה שתכליתה להפחית את כמות הפסולת שנאספת ומוסעת לאתרי ההטמנה.

● **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**

1) הרחבת היקף הפרדה במקור ופעילות המיחזור במועצה.

● **אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:**

- שלב א': עריכת סקר בכל ישובי המועצה לבדיקת תשתית האיסוף במקור של פסולת לסוגיה השונים (בקבוקים, נייר ועיתונים, קרטון, גזם, פסולת אורגנית, סוללות, פסולת אלקטרונית וכיו"ב). במסגרת הסקר: יצירת קשר עם נציגי הישובים (פעילים/מזכירות) לצורך העמקת המיחזור, קרי: השלמת מתקני הפרדה חסרים בישובים. המטרה: מרכזי מיחזור בכל ישובי המועצה, בבניין המועצה, במוסדות החינוך, במרכזים הקהילתיים ובמנהלות אזורי התעסוקה, אשר יאפשרו הפרדה רבה ככל הניתן של חומרי פסולת שונים.

- שלב ב': איתור חברות הקולטות סוגי פסולת שונים וכניסה למו"מ על אפשרויות האיסוף מיישובי המועצה. שלב זה אף יכלול בדיקה כלכלית של מכירת קומפוסטרים במחיר מסובסד לבתי האב ולמטבחי הקיבוצים.

- במקביל לשלב הקודם - שלב ג': הכנת מערך הסברה בנושא המיחזור – לתושבים, לתלמידים בבתי הספר ולתנועות הנוער. הבסיס הוא הכנת דף מידע לתושב המסביר מה ניתן להפריד ואיך צריך להפריד. ההסברה תעשה באמצעים שונים, ביניהם: עלון/דפי מידע בתחנות המיחזור ובמזכירות הישובים, אתר אינטרנט וימי הדרכה מרוכזים.

- שלב ד': יצירת מערכת תמריצים/תגמול ליישובים אשר יצליחו להפחית את כמות הפסולת הנשלחת להטמנה, בהתאם למדדים המפורטים ומדדים נוספים שייקבעו.

- פעילות בנושא "שימוש חוזר" (לקידום בנפרד מהשלבים האחרים): בחינת האפשרות להקים "מרכז לשימוש חוזר" במועצה, בו ירוכזו מוצרים שונים (בגדים, כלי מטבח, רהיטים, מכשירי חשמל ועוד) אשר יימסרו לכל דורש ולנוקקים⁸. ניתן לקדם פעילות זו

⁸ מוצע למסד שיתוף פעולה עם עמותות כגון: מלב"י.

כפרוייקט במסגרת פורום הפעילים (ראו פרוייקט מס' 1). הפעולות הנדרשות: איתור מבנה מתאים וחצר לאיסוף המוצרים, גיוס מתנדבים, פירסום לתושבים, הנחיית מוקד עירוני ושילוב מוקד הרווחה במועצה.

מטמנת "תל עדשים" (לקידום בנפרד מהשלבים האחרים): מחפורת תל עדשים ממוקמת צפונית מערבית לישוב הקהילתי אחוזת ברק והיא מתוכננת, עפ"י תכנית האב לפסולת יבשה למחוז הצפון, לשמש כאתר פסולת גושית של המועצה⁹. מדובר בפסולת שאיננה מהווה חלק מזרם האשפה הביתית הנשלחת לאתרי הטמנה או ממוחזר, ואשר יש לתת לה פתרון נפרד.

מוצע, במסגרת תכנית זו, לבחון את אפשרויות היישום על מנת להפוך את המחפורת למטמנה אזונית וכן להקים במתחם מרכז מיחזור/מרכז לחינוך סביבתי.

● **מדדים:**

- הפחתת תדירות האיסוף (מספר הפינויים בשבוע בכל ישוב).
- שיפור מצב הניקיון בשטחים הפתוחים במרחב המועצה (מדד איכותני).
- מספר משקי הבית המשתמשים בקומפוסטר.

● **עלויות:** התקציב הנדרש ליישום הפרוייקט נגזר מכמה מרכיבים:

- א) הקמת מרכזי מיחזור בישובים. עלות ממוצעת של מרכזי מיחזור נאמדת בכ- 30,000 ₪. מוצע בכל שנה להקים מרכזי מיחזור ב- 7 ישובים (סה"כ 210,000 ₪).
- ב) מבצע הסברה המתפרס על פני שנה, ופעילות חינוכית-הסברתית מתמשכת. עלות מוערכת - 10,000 ₪.

ג) הקמת מרכז לשימוש חוזר – כ- 120,000 ₪. מתבסס על:

שיפוץ/שכירות ואחזקת מבנה	50,000 ₪
ציוד (מדפים, ארונות וכיו"ב)	20,000 ₪
ציוד לתיקונים (צבע, כלי עבודה וכיו"ב)	10,000 ₪
פרסום ומידע	10,000 ₪
הובלות	30,000 ₪
סה"כ	120,000 ₪

(מתנדבים להובלות, ביצוע עבודות וכיו"ב יאפשרו חיסכון בעלויות)

- ד) בחינת הפעלת מטמנת תל עדשים (פרוגרמה כלכלית-סביבתית), כולל תכנית תפעול: 40,000 ₪.

סה"כ עלות: כ- 340,000 ₪.

- **מקורות מימון ושותפים אפשריים:** המשרד להגנת הסביבה, ארגונים חברתיים (בנושא מרכז שימוש חוזר), קבלנים פרטיים בתחום האיסוף/אספקת כלי אצירה.

● **המלצות נוספות במסגרת הפרוייקט:**

מוצע ללמוד מניסיוןן של רשויות מקומיות אשר הצליחו להעמיק את היקף המיחזור, דוגמת משגב, ולחילופין – נכשלו או נתקלו בבעיות וקשיים (דוגמת קריית טבעון).

⁹ פסולת גושית הנה פסולת יבשה המורכבת מגרוטאות גדולות, כגון: מוצרי חשמל שיצאו משימוש (מכונות כביסה, מקררים, תנורים), פסולת עץ (רהיטים ישנים), מוצרי פלסטיק (כגון: רהיטים, צעצועים גדולים ואריזות), עודפי עפר, פסולת בניין וכיו"ב.

כלכלה מקיימת

פרוייקט מס' 8:

הטמעת התנהלות סביבתית באזורי התעסוקה

- **הרציונאל/החשיבות:** מפעלי תעשייה קיימים בקיבוצים ובאזורי התעשייה במועצה: אלון תבור, שגיא 2000 ומפעלי העמק. הפיתוח התעשייתי בעמק, למרות חשיבותו כמנוף פיתוח מרכזי של המועצה, כולל תעשיות יצרניות, שחלקן גורמות למטרדים סביבתיים כגון: ריחות, זיהום אויר, שפכים ועוד. הסכנה במפעלים היא בכך שהם עשויים לפגוע באיכות חיי התושבים ובתדמית סביבתם ומושכים תעשיות דומות. הדבר עלול לגרום לכרסום באופיו ותדמיתו הכפרית של העמק, ולפגיעה בפוטנציאל משיכת אוכלוסיה חדשה ואיכותית. על כן, בקליטת מפעלים לאזורי התעשייה בעמק, יש לכוון לקליטת מפעלים ידידותיים לסביבה ולאכוף מדיניות של שמירה קפדנית על איכות הסביבה. הכלי ליישום המלצה זו הוא עדכון/שדרוג נהלי העבודה הקיימים של מנהלות אזורי התעסוקה שגיא 2000 ואלון תבור.
- **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**
 - 1) עדכון נהלי העבודה של מנהלות אזורי התעסוקה אלון תבור ושגיא 2000 בכל הנוגע לקליטת מפעלים חדשים, אכיפה ומעקב שוטף אחר פעילותם (בהיבט הסביבתי).
- **אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:**
 - **שלב א':** קיום פגישה/פגישות עם חברי ההנהלה של אזורי התעסוקה. הצגת מטרות הפרוייקט ותיאום ציפיות. גיבוש המלצות במספר היבטים:
 - ☐ בהיבט הפוראמלי – בחינה מחדש של תקנוני התבי"ע (תכניות בנין עיר) של אזורי התעסוקה והקריטריונים/תנאים לקבלת מפעלים ועסקים חדשים.
 - ☐ בחינת מערך האכיפה: גופים אחראים ודרכים להגברת הפיקוח. ריענון נושא הפיקוח על רישוי העסקים.
 - ☐ בהיבט הארגוני – בחינת הרכב ותפקוד הועדה הסביבתית, מידת המעורבות הציבורית ותהליכי קבלת החלטות. מיצוב המעמד של היועץ הסביבתי בועדת האיכלוס כגורם בלתי תלוי.
 - ☐ בהיבט החברתי – חשיבה על הקלות ותמריצים לעסקים התורמים/מעוניינים לתרום לקהילה ולסביבה.
 - **שלב ב':** הצגת ההמלצות בפני חברי ההנהלה של אזורי התעסוקה. קיום דיון וקבלת תגובות והתייחסויות לגבי יכולת ההטמעה. עריכת השינויים בהתאם לתגובות המנהלות.
 - **שלב ג' או במקביל:**
 - איתור והעסקת אחראי תעשיות ורישוי עסקים ע"י היחידה הסביבתית: הכנסת פונקציה חדשה ביחידה אשר תטפל הן באזורי התעשייה והן בעסקים בתחומי הישובים.

• **מדדים ולוחות זמנים:**

- כניסה לתהליך התארגנות מחדש בכל הנוגע לאזורי התעסוקה עד המחצית הראשונה של 2008.
- העסקת אחראי תעשיות עד סוף 2008.

• **עלויות:**

עלות העסקת יועץ סביבתי לנושא תעשיות ורישוי עסקים ("פרי-לאנס") נאמדת בכ- 44,000 ₪ לשנה (העלות הכוללת גם את הטיפול בעסקים בישובים הינה כפולה; מוצע שייעשה ע"י אותו אדם).

- **מקורות מימון ושותפים אפשריים:** מוצע לבדוק אפשרות להשתתפות מימונית של המשרד להגנת הסביבה ואיגוד הערים לאיכות הסביבה.
השותפים: החברה הכלכלית של עמק יזרעאל ואגף התיפעול.

פרוייקט מס' 9:

הסדרת העסקים והמיזמים הפועלים בישובים ובשטחים הפתוחים

- **הרציונאל/החשיבות:** בישובי המועצה ובשטחים הפתוחים שביניהם פועלים עסקים כגון: מסעדות, מוקדי ביקור במשקים חקלאיים, חנויות, צימרים ומבני פל"ח¹⁰ נוספים. תופעה זו מאפיינת בעיקר את הישובים החקלאיים (מושבים וקיבוצים) אך בהדרגה מתפתחת מגמה של "תעסוקה מהבית" גם בישובים קהילתיים (משרדים, חדרי טיפול, סדנאות וכיו"ב).

רקע – המצב הקיים:

לפני מספר שנים נעשתה עבודה מקיפה בועדה המקומית לתכנון ובניה לצורך מיפוי התכניות בישובים. קיימת שונות בין היישובים: חלקם מסודרים עם תכנית המפרטת זכויות בניה כגון בבית לחם הגלילית, לעומת יישובים אחרים "בעייתיים", כגון כפר גדעון. לאחר בדיקתם סווגו היישובים ל-3 קבוצות: יישובים עם תכנית המפרטת זכויות בניה; יישובים שבהם לא נדרשת התערבות ו- יישובים "בעייתיים". ליישובים שסווגו בקבוצה השלישית הכינו בועדה תכנית תקנונית – תכנית שלד, שממנו כל יישוב צריך ליזום תקנון משלו¹¹. מבין המושבים בקבוצה זו רק כפר יהושע "הרים את הכפפה" והכין תכנית ג/14433 הכוללת גם פל"ח. כיום, לאור הנסיון שנצבר והשונות הגדולה בין היישובים במועצה, **תקנון פל"ח מועצתי נראה לועדה המקומית דבר שגוי**. יש יישובים רבים שמוערך כי הסיכויים לניצול הזכויות המוקנות במסגרת פל"ח נמוך ולכן אין טעם תכנוני וכלכלי לספקם.

כיום, מוסדר הפל"ח במועצה בשלב ראשון במסגרת שימוש חורג. זמן האישור לשימוש חורג תלוי בד"כ בהיקף ההתנגדויות. לאחר התקופה של השימוש החורג (עפ"י החוק, התקופה המירבית – 5 שנים) בוחנים את התפתחות העסק. לרוב מדובר על עסקים קטנים שאינם שורדים את תקופת האישור. אם העסק גדל והתפתח, בבקשה השנייה ניתן להחליט אם לדרוש מבעל העסק תב"ע נקודתית או לבקשו להעביר הפעילות לאזור תעסוקה.

ההמלצה:

היות שההליך הקיים במועצה לאישור פעילות לא-חקלאית הינו זמני ולרוב אינו לוקח בחשבון את ההשלכות העשויות להיגרם/הנגרמות מפעילות העסקים (השלכות נופיות-חזותיות, רעש, שפכים, זיהום אוויר ומטרדים לשכנים), מוצע לפעול להסדרת העסקים בישובי המועצה ובשטחים הפתוחים במספר מסגרות משלימות או חלופיות, שתפורטנה להלן.

- **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**

- (1) הסדרת נושא העסקים והמיזמים הקיימים והפועלים בתוך תחומי היישובים.
- (2) חיזוק האכיפה ומניעת פעולות בלתי חוקיות ו/או מזהמות בשטחים הפתוחים.

¹⁰ פל"ח – פעילות שאינה חקלאית.

¹¹ יצוין, כי קיימת תכנית מתאר מחוזית להיתרי בניה למבנים חקלאיים. ואולם, התכנית אינה מותאמת לזכויות בניה. הנטייה במחוז הצפון היתה להתנגד לכל מבנה חקלאי, גם אם הוא ע"פ התכנית המחוזית. בהתאם, גישת המחוז שאם אין פירוט זכויות בניה בתכנית של היישוב אז אין זכויות בניה.

• **אופן מימוש הפרוייקט:**

- להלן המסגרות האפשריות (חלופיות ו/או משלימות) לקידום הסדרת העסקים:
- 1) הקמת גוף לעסקים קטנים ביחידה לתכנון אסטרטגי: יצירת מנגנון כלכלי-ניהולי (מעין מנהלת) לרישוי עסקים, ליווי מקצועי, פיקוח ואכיפה¹².
 - 2) העסקת אחראי רישוי עסקים בישובים (ב- out sourcing) ע"י היחידה הסביבתית (אותה פונקציה אשר תעסוק גם במפעלים באזורי התעשייה).
 - 3) במסגרת תהליכי התכנון המתקיימים כיום בישובים (הרחבות, הכנת תב"ע) – הכללת נושא זה בתקנון הישוב ע"י הקצאת זכויות בניה והנחיות סביבתיות.
 - 4) מסמך עם עקרונות מנחים לעסקים. הרצה במספר ישובים (חקלאיים וקהילתיים) כפרוייקט פיילוט, תוך מתן אפשרות לישובים לבצע שינויים והתאמות.
 - 5) במסגרת אמנה סביבתית יישובית, כמסמך שאינו בעל תוקף משפטי מחייב, אך בעל ערך חברתי-ציבורי.
 - 6) שדרוג המוקד הטלפוני/אינטרנטי לקליטת פניות של תושבים המתריעים על מטרדים, בעיות וזיהומים הנגרמים מעסקים בישובים.

• **מדדים ולוחות זמנים:**

- העסקת אחראי רישוי עסקים ותעשיות עד סוף 2008.
- כניסה לתהליך של הסדרת העסקים ופעילות פל"ח ב- 3 ישובים עד אמצע שנת 2009.

• **עלויות:**

- עלות העסקת אחראי רישוי עסקים: כ- 44,000 ₪ בשנה (כ- 20 שעות בחודש, בממוצע).
- עלות המימון של הסדרת התעסוקה בישובים: כ- 100,000 ₪ לישוב, כאשר 50% ימומן ע"י המועצה ו- 50% ע"י הישוב.

מקורות מימון ושותפים אפשריים:

- אנו מציעים ליישם המלצה זו כפרוייקט משותף ליחידה הסביבתית ולועדה המקומית. שותפים נוספים יהיו ועדי הישובים, כמו גם ועדות איכות הסביבה היישוביות.
- מימון:** חלק ממימון הצעדים שפורטו יוכל להתקבל באמצעות חוקי עזר, דוגמת חוק עזר לשילוט – גביית אגרת שילוט מבעלי העסקים ובמסגרת החוק לשמירת הנקיון.

¹² יישום חלופה זו מותנה בשינוי המבנה הארגוני הקיים: העברת תחום רישוי העסקים, המרוכז כיום ע"י מחלקת איכות סביבה ותברואה, ליחידה הסביבתית, ושינוי המבנה ותחומי האחריות של האגף הכלכלי.

פרוייקט מס' 10:

טיפוח חזות הישובים ו"גיבון מקיים"

- **הרציונאל/החשיבות:** כחלק מהרצון ליישם תפיסת פיתוח בר קיימא במרחב הכפרי של המועצה, נדרשת השקעה בטיפוח פיזי של הישובים, לרבות טיפול במפגעים אסטטיים. טיפוח זה נדרש לאור מספר בעיות, ביניהן:
 - בחלק מהישובים, בעיקר באלו החקלאים ובאלו שהוקמו עסקים קולטי קהל, נוצרו אזורים עם מצבורי פסולת וגרוטאות ליד הפעילות החקלאית ו/או התיירותית.
 - בשולי חלק מהישובים, גם הקהילתיים, נוצרו "חצרות אחוריות".
 - בישובים רבים השטחים הפתוחים אינם מטופחים ברמה סבירה או נאותה.
- **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**
 - (1) יצירת כלים לטיפול בשטחים הפתוחים שבתוך הישובים.
 - (2) חיזוק האכיפה ומניעת פעולות בלתי חוקיות ו/או מזהמות בשטחים הפתוחים.
- **אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:**
 - **שלב א':** מוצע, בשלב הראשון, להפעיל "פרוייקט פיילוט" במספר מצומצם של ישובים אשר יתנדבו להיכנס לתהליך (לאחר פרסום מקדמי בישובים).
 - הקמת ועדת "חזות ישובים" המורכבת מנציגי הישובים (תושבים מתנדבים/חברי ועדת איכות הסביבה במועצה/חברי ועדות איכות סביבה יישוביות), רכז גיבון במועצה והיחידה הסביבתית. מוצע לשתף גם אדריכל נוף.
 - **שלב ב':** קיום סדרת מפגשים ובחינת האופי החזותי הקיים והרצון של הישובים הנבחרים, על בסיס מדדים כגון: רמת הטיפוח הסביבתי, שילוב מרכיבי צומח טבעי, אופן הטיפול בצמחים פולשניים, וכיו"ב. ניסוח מסמך עקרונות/הנחיות לישובים.
 - בנוסף:** גיבוש פתרונות לפינוי פסולת מהישובים ולניקוי אזורי השוליים בהסכמה ובתיאום עם המועצה. מוצע אף לבחון יצירתה של טבעת ירוקה סביב הישובים הלא חקלאיים (אולי באמצעות "גינה קהילתית", כפי שיפורט להלן).
 - **שלב ג':** בחינת האפשרות להקמת "גינות קהילתיות"¹³. ישנם מספר מודלים לגינות כאלו, ביניהן: **גינות בחלקות משפחתיות** – הקצאת חלקות בשטחים חקלאיים בלתי מעובדים; **גינות אקולוגיות-חינוכיות** הפועלות במסגרת בתי הספר או תנועת הנוער, ו-

¹³ גיבון קהילתי הנו מסגרת של עבודה משותפת בין אנשים הגרים בסמיכות (באותו הישוב/הרחוב/השכונה/הרובע) לבין רשות מקומית, עסק או ארגון (כדוגמת הסניפים העירוניים של החברה להגנת הטבע, המתנ"סים וארגונים סביבתיים נוספים), לשם יצירת גינה או טיפוחה. לגינות קהילתיות עשויות להיות מטרות רבות: גידול תוצרת מזון (ירקות ופירות וכן תבלינים, צמחי מרפא ופרחים) ומקום מפגש אשר בו אנשים בגילים שונים ורקע שונה זוכים להכיר את שכניהם, להתיידד אתם ולעבוד יחד.

לגינות קהילתיות חשיבות רבה מכיוון שכך ניתן ללכד ולחזק את המרקם הקהילתי ביישוב. מלבד הערך לקהילה, גינה קהילתית היא מעין "עיר מקלט" ובית גידול לצמחים ובעלי חיים מקומיים, ובכך היא עוזרת לשימור הטבע המקומי. במועצות אזוריות גינות קהילתיות יכולות להוות אמצעי לעיבוד הקרקע במקום הזנחתה ושימושים בלתי רצויים.

"גינה תומכת חקלאים" – תושבים המתחייבים לקנות תוצרת חקלאית מיצרנים מקומיים.

יישום רעיון זה טומן בחובו יעדים נוספים של תכנית האב, כגון: שימור השטחים הפתוחים וחיזוק הזיקה של תושבי העמק לענף החקלאות. ההמלצה היא להיעזר בשירותיו של בעל נסיון בנושא ולבחון את מכלול ההיבטים, ביניהם: היבט קנייני (הסכם בין בעל הזכות בקרקע לבין המעבד), היקף הביקוש לפרוייקט מעין זה בקרב התושבים, בחירת הגידולים המתאימים, ליווי והדרכה, ועוד.

● **מדדים/לוחות זמנים:**

- כניסה של 3 ישובים לתהליך עד סוף שנת 2008.
- יצירת מסמך הנחיות לישובים עד מחצית 2009.

● **עלויות:**

עלות ייעוץ של אדריכל נוף שישתלב ב"ועדת חזות ישובים" – כ- 15,000 ₪ בשנה.
עלות יעוץ בנושא גינון קהילתי: סדר גודל של 12,000 ₪ לשנה (עפ"י 20 שעות ייעוץ בחודש).
מקורות מימון ושותפים אפשריים: משרד החקלאות ופיתוח הכפר, החטיבה להתיישבות בסוכנות היהודית, הקרן הקיימת לישראל.

מורשת ותיירות

פרוייקט מס' 11:

מיפוי ועיגון אתרי ונופי המורשת במועצה וישוביה

• **הרציונאל/החשיבות:** לעמק יזרעאל עבר מפואר בתולדות ההתיישבות בארץ ישראל ופרושים בו אתרי התיישבות, מורשת וארכיאולוגיה רבים. עפ"י דו"ח מס' 1 (אפיון המצב הקיים), באזור העמק קיימים אתרים רבים המוכרזים לשימור על ידי המועצה לשימור אתרים אך טרם הוגדרו ככאלה על ידי הועדה לשימור במועצה האזורית. על פי הגדרתם בחוק התכנון והבנייה תיקון 31 (תכנית לשימור אתרים), אתרים אלה הם בעלי חשיבות הסטורית, לאומית, אדריכלית או ארכיאולוגית. רשימת האתרים כוללת עשרות ומאות אתרים מימי ההתיישבות הראשונה בעמק, כולל מוסדות ציבור, מבנים חקלאיים, בריכות מים, עמדות הגנה ושמירה, מוזיאונים, בתי מגורים ייחודיים ועוד. מעבר להיותם של אתרים אלה הנכסים הרוחניים, ההיסטוריים והסמליים של האזור, הם בעלי פוטנציאל לפיתוח כלכלי-תיירותי.

• **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**

1) איתור, זיהוי והגדרת כל אתרי המורשת בתחום המועצה.

2) הגדרת אתרים לשימור.

3) שדרוג מערך השיווק והפרסום לאתרי המורשת.

• **אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:**

- **שלב א':** כינוס הועדה לשימור אתרים. יצירת בסיס נתונים - הכנת סקר מקיף בכל ישובי המועצה, בליווי נציג המועצה לשימור אתרים¹⁴: כל ישוב יעביר לועדה לשימור אתרים רשימה של אתרים המצויים בשטחו, לרבות ציון האתרים שיש עדיפות לשמרם. הרשימה תכלול פרטים כגון: תיאור המבנה, גודלו, מצב פיסי, בעלות וכן צילום עדכני. לגבי האתרים הנוספים המצויים מחוץ לשטחי הישובים - יבוצע סקר ע"י הועדה ו/או סוקר חיצוני.

- **שלב ב':** על בסיס ריכוז מצאי המבנים – הועדה לשימור אתרים תקבע את רשימת האתרים לשימור בהתאם לקבוע בחוק¹⁵ ובהתאם לקריטריונים "מקומיים" על בסיס תרומתם הפוטנציאלית של האתרים לתיירות מורשת ולפעילות חינוכית. מוצע שתהליך זה ייעשה בשיתוף גורמים כגון: מנהלי מוזיאונים ואתרי ביקור בתחום המועצה, מורי דרך וכיו"ב. ליווי הועדה המקומית לתכנון ובניה באישור הרשימה.

- **שלב ג'/במקביל לשלב הקודם:** עבודה פרטנית מול הישובים, גופים ומוסדות במועצה (ועדה מקומית לתכנון ובניה):

¹⁴ סקר מעין זה בוצע לפני כשנתיים במועצה האזורית עמק חפר ע"י הועדה המקומית לתכנון ובניה.

¹⁵ רשימת האתרים לשימור נקבעת בהתאם לקווים מנחים המפורטים בסעיף 12 (א) ו- (ב) בתוספת הרביעית לחוק התכנון והבניה.

- ☐ מעקב אחר תכניות בישובים ויחסן למבנה/למתחם השימור ;
 - ☐ הצעת פתרונות אפשריים למבנים שמצבם רעוע (הגדלת זכויות בניה, הצעת קרקע חלופית, הפקעה וכיו"ב).
 - ☐ קידום הכנתן של תכניות שימור למבנים/אתרים שנבחרו.
 - ☐ הצעת רעיונות ומיזמים לטיפול אתרים לפיתוח תיירותי ו/או השמשתם לפעילות אחרת (כגון: תרבות, אירועים). קידום פרויקטים של "אימוץ אתר" על-ידי ישובים ו/או בתי ספר.
 - ☐ קידום פרויקט "נופי תרבות" ברמה המקומית¹⁶: מיפוי ואיתור שטחים בעמק שיכולים להיכלל בהגדרה של "נופי תרבות". בחינת מתן הגדרה מיוחדת לשטחים אלו.
- שלב ד': עריכת מספר פגישות עבודה עם רכזת התיירות במועצה, על מנת לשלב את מצאי האתרים שיגובש במערך השיווק התיירותי. בניית "חבילות ביקור" (ראו פירוט בפרוייקט מס' 11).

• **מדדים/לוחות זמנים:**

- השלמת סקר אתרים עד מחצית 2009.
 - בחירת אתרים לפיתוח ולהכנת תכניות שימור עד סוף 2009.
- **עלויות:** השלבים הראשונים אינם דורשים תקציב מיוחד. יש להקצות תקציב בעיקר לשלב ג'. ייקבע עם קידום שלבים א' ו- ב'.
- **מקורות מימון ושותפים אפשריים:**
- מימון לחלק א' (סקר) – מוצע לשתף מוסד אקדמי. בנוסף: המועצה לשימור אתרים, קרנות (דוגמת קרן "נקודת ח"ן" לקידום ערכי נוף וסביבה באזורים חקלאיים בישראל).
- שותפים: מנהלי מוזיאונים ואתרי ביקור בעמק, הועדה המקומית לתכנון ובניה, המועצה לשימור אתרים, עמותת התיירות, דוברות המועצה.

¹⁶ פרויקט זה מבוצע עבור הועד הישראלי לאונסק"ו ומטרתו למפות אתרים בישראל בעלי פוטנציאל הכרזה כ"נופי תרבות". סקירה מקיפה ניתנה ע"י אביעד שר שלום, מרכז הפרוייקט, באחד ממפגשי הצוות שעסק בנושא "טיפול מורשת העמק והטמעת ערכים סביבתיים בקרב התושבים".

פרוייקט מס' 12:

יצירת ושיווק "חבילות ביקור" באתרים ובמוזיאונים

• **הרציונאל/החשיבות:** במועצה האזורית פרושים אתרי ביקור ומוזיאונים המנציחים את ההיסטוריה ההתיישבותית הארוכה בעמק החל מתקופות פרהיסטוריות ועד ימינו¹⁷. הבעיה העיקרית היא מודעות נמוכה לקיומם וחשיבותם של אתרים אלה, וכתוצאה מכך – ביקוש נמוך לביקור בהם ולשילובם בתכניות חינוכיות ותיירותיות. בעיה זו נכונה הן ברמה המקומית-אזורית והן ברמה הארצית והיא מציבה איום על הבסיס הכלכלי של אתרים אלו. פרוייקט זה נועד להתמודד עם הבעיות שצוינו ע"י יצירת "חבילות ביקור בעמק", קרי: מכלול של פעילויות המשלב ביקורים באתרים (לרבות אתרי טבע ונוף) והמוצע בשילובים שונים למגוון של קהלי יעד. אחד מקהלי היעד בהם מוצע להתמקד הם תלמידי בתי ספר, עקב החשיבות החינוכית שיש לביקור באתרים ובמוזיאונים.

• **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**

1) שדרוג מערך הפעילות של המוזיאונים בעמק.

• **אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:**

- **שלב א':** יצירת פורום המורכב ממנהלי המוזיאונים ואתרי הביקור בעמק (לרבות גנים לאומיים ושמורות טבע), מדריכי טיולים תושבי האזור, מנהל/נציגי אגף החינוך הבלתי פורמאלי במועצה, רכזת התיירות, עמותת התיירות וכל מי שיש לו עניין ונגיעה לנושא. מתוך הפורום: מינוי ועדה קבועה לנושא שתהווה מעין "ועד מנהל" גוף מרכזי.

- **שלב ב':** בניית פרוגרמה תיירותית-כלכלית:

- מיפוי כל אתרי הביקור, המוזיאונים ומרכזי המבקרים הפזורים במרחב המועצה.
- בניית "חבילות ביקור" לקהלי יעד שונים (תלמידי בתי ספר יסודיים ועל-יסודיים, ועדי עובדים, גימלאים, משפחות, ועוד).
- בחינת האפשרות להשמיש את אתרי הביקור לפעילויות ואירועים נוספים, כגון: אירועי תרבות ואירועים פרטיים ומשפחתיים, על מנת ליצור בסיס כלכלי מגוון יותר לצורך תחזוקתם השוטפת.

- **שלב ג':** הצגת התכנית המעודכנת להנהלת המועצה, האגף הכלכלי, נציגי הקרנות התומכות באתרים ומנהלי בתי הספר בעמק. בהתאם להחלטות - כניסה לשלב היישום הכולל תיאום מול בתי ספר, סוכנויות נסיעות ועוד. שיווק ופרסום.

¹⁷ דוגמאות לאתרים אלו:

- **אתרי היסטוריה ומורשת** – החצר במרחביה, הסליק בנהלל, משק אבירן בנהלל, מבני הטמפלרים בבית לחם הגלילית ואלוני אבא, משטרת נהלל, תחנת רכבת בכפר יהושע ועוד.
- **הישובים הטמפלריים** בית לחם הגלילית ואלוני אבא
- **מוזיאונים** - המוזיאון לראשית ההתיישבות ביפעת, המוזיאון הארכיאולוגי בעין דור, חצר הראשונים במזרע, מוזיאון גיוערה לתולדות ההגנה ועוד.
- **גנים לאומיים** – גן לאומי ציפורי, גן לאומי בית שערים, גן לאומי מגידו.

- **מדדים/לוח זמנים:**
 - יצירת הפורום – תחילת 2008.
 - הכנת הפרוגרמה עד סוף 2008.
- **עלויות:** כ- 50,000 ₪ לצורך הכנת הפרוגרמה.
- **מקורות מימון ושותפים אפשריים:** המועצה לשימור אתרים, עמותת התיירות, אגף החינוך, מנהלי בתי הספר בעמק.
- מוצע לשלב את החברה הכלכלית של המועצה בפרוייקט, אולי כחברה המנהלת ומשווקת את אתרי הביקור לאירועים חיצוניים (משפחתיים/פרטיים).
- סבסוד הסל לתלמידי בתי הספר במועצה – מתקציב הרשות המקומית.

פרוייקט מס' 13:

עדכון חוק העזר לאיכות הסביבה של המועצה

● **הרציונאל/החשיבות:** למועצה האזורית עמק יזרעאל חוק עזר לשמירת איכות הסביבה משנת 1994¹⁸. בשנים האחרונות חלה התקדמות בחקיקה הסביבתית (הן בחקיקה הראשית והן בחקיקת משנה), מגמה שבאה לידי ביטוי בחוקי עזר חדשים/מעודכנים שיזמו רשויות מקומיות רבות. גם המועצה האזורית עמק יזרעאל עשתה בשנים האחרונות שינויים באופן הטיפול במפגעים ומטרדים. על כן, יש צורך לעדכן את חוק העזר ולהתאימו לרוח תכנית זו.

● **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**

- (1) יצירת כלים להבטחת שימורם וטיפולם של השטחים הפתוחים על סוגיהם השונים בתחום המועצה (שטחים חקלאיים, נחלים וכיו"ב).
- (2) עדכון נהלי העבודה של מנהלות אזורי התעסוקה אלון תבור ושגיא 2000 בכל הנוגע לקליטת מפעלים חדשים, אכיפה ולמעקב שוטף אחר פעילותם (בהיבט הסביבתי).
- (3) הסדרת נושא העסקים והמיזמים הקיימים והפועלים בתוך תחומי הישובים.
- (4) הרחבת תפקידיה וסמכויותיה של היחידה הסביבתית האזורית ופיתוח כלים לגיוס משאבים לפעילותה.
- (5) התאמת חוקי העזר הקיימים של המועצה הנוגעים לאיכות הסביבה לתכנית האב לפיתוח בר קיימא; בדיקה ושיפור דרכי האכיפה.
- (6) הרחבת היקף ההפרדה במקור ופעילות המיחזור במועצה.

● **אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:**

- **שלב א':** קביעת הרכב הצוות שיעסוק בנושא. גורמים שצריכים להיות מעורבים: היועץ המשפטי של המועצה, היחידה לאיכות הסביבה, מחלקת תברואה ורישוי עסקים.
- **שלב ב':** בחירת עורך דין/יועץ משפטי המתמחה בדיני איכות סביבה לביצוע העבודה. קיום ישיבות מקדימות בהשתתפות חברי הועדה לאיכות הסביבה לקביעת מסגרת העבודה (לו"ז, תקציב ונושאי החקיקה: מניעת מפגעים, שמירת הסדר והניקיון, איסוף ופינוי פסולת למיחזור וכיו"ב). יש צורך לשקול האם מעדכנים את חוק העזר הקיים שיכול לאגד בתוכו נושאים שונים, או מחוקקים חוקי עזר נפרדים, כגון: חוק עזר לאיסוף ופינוי פסולת למיחזור, חוק עזר לשמירת הניקיון וכיו"ב.
- **שלב ג':** קיום ישיבות עבודה ודיונים סביב נוסח חוק העזר המעודכן. פרסומו באתר המועצה לצורך קבלת משוב והזמנת הציבור להגיב.
- **שלב ד' -** לאחר אישור החוק: פרסום רחב לציבור התושבים באמצעי התקשורת: אתר אינטרנט, עיתונות מקומית, לוחות מודעות בישובים.

¹⁸ חוק עזר לעמק יזרעאל (שמירת איכות הסביבה), התשנ"ד 1994.

- **מדדים:**
 - מידת האפקטיביות של החוק/חוקים: יכולת אכיפה וענישה (גביית קנסות).
 - מדדים נוספים שיוגדרו ע"י הצוות.
- **עלויות:** היקף הפרוייקט נאמד בכ- 23,000 ₪.
 - תשלום ליועץ משפטי עבור העבודה – 12,000 ₪ (כ- \$2,500),
 - הכנת תחשיבים כלכליים (לצורך גביית קנסות) – 8,000 ₪
 - הטמעה ופיקוח – 3,000 ש"ח
- **מקורות מימון ושותפים אפשריים:** מקור המימון העיקרי הוא הרשות המקומית, קרי: המועצה.

6.2 סיכום: ריכוז פרוייקטים ועלויות

6.3 תיעוד הפרוייקטים

לאחר גיבוש הפרוייקטים, התקיימה במועצה ישיבה מסכמת של ועדת ההיגוי. בישיבה הוצגה התכנית ותוארו הפרוייקטים ולאחר מכן התקיים דיון בו התקבלו הערות והתייחסויות. בסיום הישיבה נתבקשו המשתתפים לדרג את 13 הפרוייקטים עפ"י סדרי עדיפות. הדירוג נעשה באופן אישי, כאשר ההנחייה שניתנה היתה לדרג בעדיפות גבוהה את הפרוייקטים אשר לדעת המשתתפים יישומם יכול לחולל "השפעת שרשרת" על המועצה, הציבור וכיו"ב.

בדירוג הפרוייקטים השתתפו 28 איש. הניקוד המצטבר הנמוך ביותר מצביע על הדירוג הגבוה ביותר שניתן ע"י המשתתפים. משתתף שציון מס' מצומצם של פרוייקטים ולא דירג את כולם, לפרוייקטים הלא מדורגים ניתן ציון 15.

להלן הדירוג המצטבר הסופי:

מס"ד	שם הפרוייקט	ניקוד
1	הכנת תוכנית לשמירה וניהול השטחים הפתוחים והחקלאים	117
2	הרחבת היקף המיחזור והשימוש החוזר במועצה ויישוביה	135
3	הטמעת התנהלות סביבתית באזורי תעסוקה	160
4	הרחבת תפקידיה וסמכויותיה של היחידה הסביבתית	176
5	מעבר המועצה להתנהלות מקיימת	179
6	הכנת תוכנית אב לפסולת חקלאית	180
7	הקמה והפעלת פורום תושבים – "נאמני איכות החיים והסביבה בעמק זרעאל".	187
8	הסדרת העסקים והמיזמים ביישובים ובשטחים הפתוחים	192
9	חינוך, הכשרה ומחקר חקלאי בעמק	228
10	מיפוי ועיגון אתרי מורשת	242
11	עידכון חוק העזר לאיכות הסביבה	262
12	טיפול חזות היישובים וגינון מקיים	292
13	יצירת ושיווק "חבילות ביקור באתרים ובמוזיאונים	303

6.2.1 פרוייקטים לשנת התקציב 2008

בהתאם לתוצאות הדירוג, הוחלט על הטמעתם של חמשת הפרוייקטים שזכו לעדיפות הגבוהה ביותר בתקציב המועצה לשנת 2008. על מנת ליצור נפח פעילות משמעותי בטווח הקצר, אוחדו פרוייקטים השייכים לאותה קבוצה, כפי שמתואר בלוח שלהלן:

פרוייקטים לשנת התקציב 2008: פירוט התכנים והעלויות

עדיפות	שם הפרוייקט	תקציב ל-2008*	תקציב מצטבר	הערות
1	שטחים פתוחים וחקלאים: הכנת תוכנית לשמירה וניהול השטחים הפתוחים והחקלאים	35,000	35,000	בשנת 2008 מוצע להתמקד באחד משני ההיבטים הדורשים טיפול: ההיבט הניהולי או ההיבט התכנוני (איתור ומיפוי).
2	טיפול בפסולת: הרחבת היקף המיחזור והשימוש החוזר במועצה ויישוביה; הכנת תכנית אב לטיפול בפסולת חקלאית	275,000	310,000	התקציב יושקע בשדרוג מתקני המחזור ביישובים, בתפעול המחזור ובהכנת תכנית לטיפול בפסולת חקלאית.
3	כלכלה מקיימת: הטמעת התנהלות סביבתית באזורי התעסוקה; הסדרת העסקים והמיזמים ביישובים ובשטחים הפתוחים.	100,000	410,000	סעיף זה, בתקציב כולל של 100 אש"ח, מאפשר העסקת עובד חיצוי מטעם היח"ס לצורך פיקוח על רישוי ותפעול העסקים, המפעלים והמיזמים.
4	ניהול, התנהלות ותפעול נושא איכות הסביבה: מעבר המועצה להתנהלות מקיימת; הרחבת תפקידיה וסמכויותיה של היחידה הסביבתית	60,000	470,000	העלאת מודעות בקרב עובדי המועצה, הכשרה ו"החלפת דיסקט". קיום תהליך חשיבה אסטרטגית לגבי פעילות היח"ס.
5	מעורבות ציבורית: הקמה והפעלת פורום תושבים – "נאמני איכות החיים והסביבה בעמק יזרעאל".	20,000	490,000	מתן מסגרת לפעילות של תושבים; מינוף הפעילות של קבוצות ההיגוי שהחלה בתהליך הכנת התכנית.
	סה"כ תקציב ל- 2008		490,000	

* מעוגל כלפי מעלה.

כפי שהודגש, הפרוייקטים הללו, כמו גם הפרוייקטים האחרים שזכו לעדיפות נמוכה יותר, הם בבחינת פעולות מתמשכות, אשר יישומם אמור להמשך על פני מספר שנים.

7. המלצות נוספות

נוסף על הפרוייקטים שפורטו, יצוינו להלן מספר סוגיות הדורשות טיפול (קידום, ליווי ומעקב):

1) הסדרת היחסים בין המועצה לבין בסיס רמת דוד

רקע – המצב הקיים:

בסיס רמת-דוד, שהינו אחד הישובים הגדולים בעמק (כ- 6,000 נפש) מהווה מטרד סביבתי מהחמורים בעמק יזרעאל בהיותו מקור לרמות רעש גבוהות, זיהום קרקע מדלקים, זיהום מי תהום, חומרים מסוכנים, עומסי תחבורה ועוד¹⁹. במצב הנוכחי, לא מתקיים שיתוף פעולה בין המועצה לבסיס בכל הנוגע לנושאי איכות הסביבה. הבסיס נתפס כעובדה קיימת שלא ניתן לשנותה, ומפאת היותו צבאי – מחוץ לתחום של העשייה האזרחית.

ההמלצה:

מיסוד שיתוף פעולה בין המועצה לבין הבסיס לצורך מציאת דרכים לצימצום מטרדי רעש, איכות אוויר, זיהום קרקע ומי-תהום וסיכונים מאירועי חומרים מסוכנים מהבסיס. כיווני הפעילות המוצעים:

- יצירת מנגנון פיקוח קבוע על ההשפעות הסביבתיות מהבסיס. מנגנון זה יורכב מנציגי היחידה הסביבתית ורפרנט איכות הסביבה של הבסיס בתיאום עם מערכת הביטחון והמחלקה לאיכה"ס בחיל-אוויר/אג"ת.
- ניטור תקופתי קבוע של מי תהום, קרקע, רעש ואיכות אוויר במרחב הסובב את שני השדות על-פי קריטריונים שיקבעו ע"י המשרד לאיכה"ס.
- גיבוש המלצות למניעת זיהום תת-הקרקע מדלקים בבסיס ויישומם בפועל בפרק זמן קצר, כולל פיקוח ואכיפה על יישום ההמלצות.
- בחינת אפשרות לצמצום מטרדי רעש ע"י שינויים בפעילות המטוסים בעת רגיעה, מבלי לפגוע בפעילות המבצעית.
- בחינה מחדש של האזור המושפע מרעש המטוסים, והטלת מגבלות על אזור זה מבחינת ייעודי קרקע הרגישים לרעש כגון מוסדות חינוך ובריאות.

2) שדה התעופה מגידו: מעקב ויידוע ציבורי

המנחת הסמוך לצומת מגידו מוגדר ומשמש בפועל כשדה תעופה מדרגה 4 עפ"י תמ"א 15 (תכנית המתאר הארצית לפריסת שדות תעופה). לשידרוג המנחת לשדה תעופה איזורי או בין-לאומי ישנן השלכות מרחיקות לכת ועל כן מתחייבת מעורבות של הועדה לאיכות הסביבה לצורך מעקב אחר קידום התכנית (מול החברה הכלכלית) ויידוע ציבור התושבים בהתפתחויות.

¹⁹ לפירוט נוסף ראו סעיף 8.3 בדו"ח מס' 1.

3) שידרוג ענף התיירות – מיתוג העמק

ריבוי ומגוון אתרי הטבע והמורשת, מוקדי הפעילות שנפתחו בשנים האחרונות (בעיקר בתחום התיירות החקלאית) והאירועים המסורתיים הכלל-אזוריים (פסטיבלים) – כל אלו מצריכים חשיבה חדשה על מנת לשדרג את ענף התיירות בעמק ולנצל את הפוטנציאל הכלכלי הטמון בו.

ההמלצה:

הקמת "פורום תיירות" אשר יורכב מרכז התיירות במועצה, נציגי תיירנים, מדריכי טיולים והחברה הכלכלית. פורום זה יתכנס ביחד/בתיאום עם הצוותים המרכזים בפרוייקטים מס' 9 ו-9א' ("מיפוי ועיגון אתרי המורשת" ו- "סל המוזיאונים ואתרי הביקור בעמק"). משימות ועדי הפורום:

- קיום סדנא – מיתוג העמק, בסיוע חברת פרסום.
- יצירת "סל" פעילויות ותכניות לשיווק. דוגמאות:
 - ניצול "פסטיבל ימי חלב ודבש" למשיכת תיירות ארצית לעמק והכללת אירועי וטיולי מורשת בפסטיבל.
 - שילוב אוכל ומורשת. יצירת חודש "אתרים וטעמים בעמק".
 - יצירת "חידון העמק" לגילאים שונים שיחייב למידה משמעותית מוקדמת והיכרות עם האזור.
 - חודש טיולי משפחות בעמק.
 - החזרת תכנים ופעילויות של אתרים ומורשת ביום העצמאות.
 - הכנת סל של טיולי נושא לקהלים שונים: סליקים, פריחות, קברים, עצים, מורשת, גנים לאומיים, קישון ונחלים, תנ"ך, ציפורים.
- שילוט תיירותי – יצירת סגנון אחיד לכל אתרי הביקור בעמק, המותאם למוטג שיגובש. בסיוע מתכנן/יועץ תיירות. כניסה לתהליך מו"מ מול מ.ע.צ ומשרד התחבורה.
- שידרוג נושא התיירות באתר המועצה, כך שכל גולש באשר הוא יוכל להתרשם ממגוון המסלולים והאתרים הקיימים במרחב המועצה.

4) תכניות אב לפיתוח ישובי המועצה

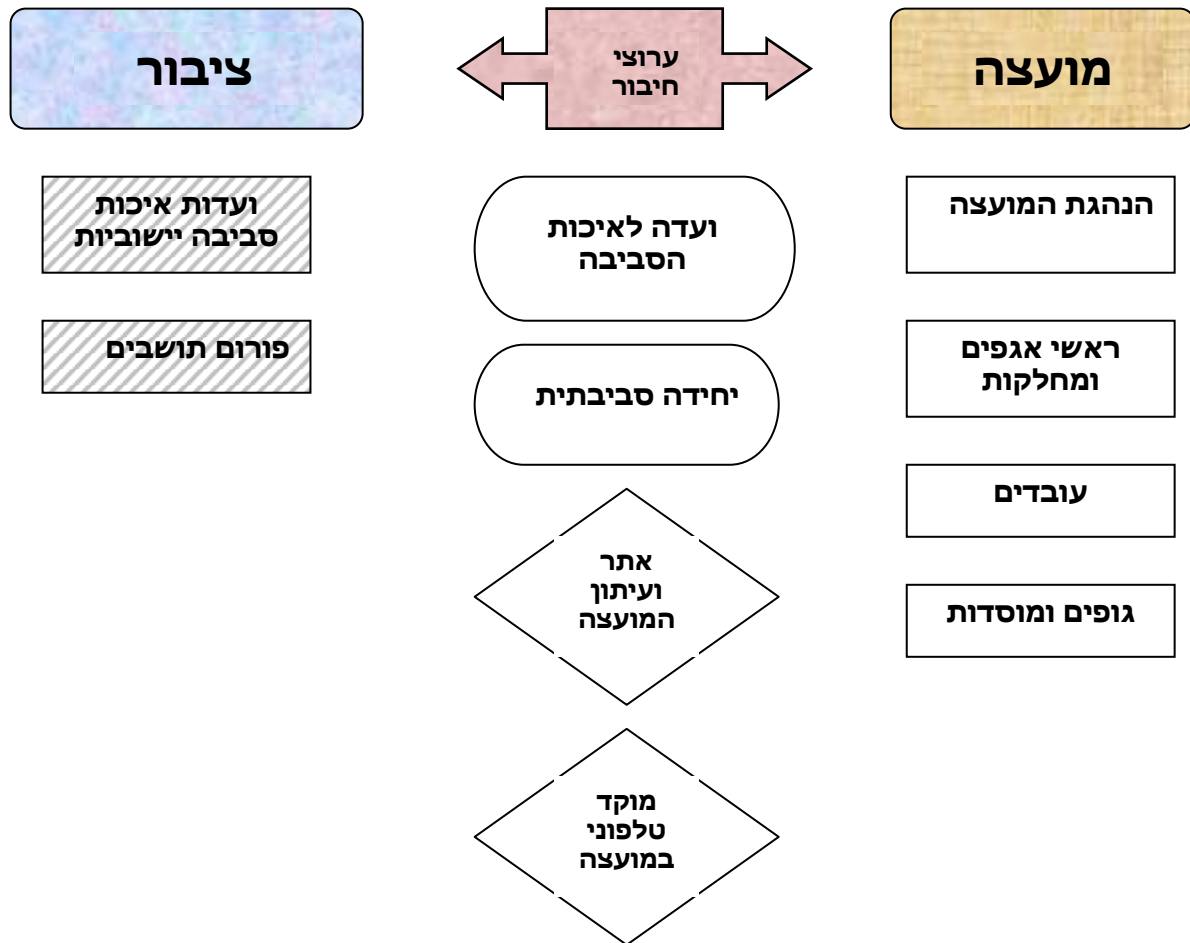
תפיסת פיתוח בר קיימא מתבססת על ראייה ארוכת טווח של הסביבה על מרכיביה השונים. אחד המרכיבים הבסיסיים הם הישובים והקהילות. על מנת להטמיע את חזון התכנית ועקרונותיה ברמה היישובית, יש צורך לסייע לישובים בהכנת תכנית אב אשר תתווה את מדיניות הפיתוח שלהם בשנים הבאות.

ההמלצה:

- הכנת תכניות אב יישוביות, אשר תכלולנה, בין היתר:
- גיבוש הצביון הייחודי של כל ישוב בתהליך שיתוף הקהילה ועל בסיס המאפיינים השונים (היסטוריה, מורשת, חקלאות, ערכים טבעיים וכיו"ב).
 - הגדרת יעדי הפיתוח/ההרחבה לשנים הבאות.
 - הסדרת הפעילות הלא חקלאית במושבים ובקיבוצים, והתעסוקה בבתיים בישובים הקהילתיים (במידה ולא יקודם בנפרד במסגרת פרויקט מס' 6).
- בחודשים האחרונים תהליך הכנתן של תכניות אלו החל וההמלצה היא לקדמו בכל ישובי המועצה.

8. מנגנון יישום התכנית

מנגנון יישום התכנית מתואר בתרשים הסכמטי שלהלן:

יישום התכנית מחייב מאמץ משותף, הן של המועצה על הנהגתה, עובדיה ומוסדותיה השונים, והן של הקהילות:

- מועצה:** הפרוייקטים בתכנית נוגעים באופן עקיף או ישיר לכלל המחלקות והגופים הקשורים למועצה, ביניהם: מחלקת תברואה ואיכות הסביבה, היחידה לתכנון אסטרטגי, אגף החינוך, המתנ"ס, מחלקת הרווחה, ועדה מקומית לתכנון ובניה, מנהלות אזורי התעסוקה, החברה הכלכלית ועוד. כל אחד מהגופים והמחלקות מחויב לממש את חזון ומטרות התכנית ואת המדיניות שגובשה בנושאים השונים, בהתאם לפירוט בכרטיסי הפרוייקט.
- ציבור:** לציבור יש תפקיד משמעותי ביישום והטמעת התכנית והכוונה היא להמשיך ולמנף את המעורבות הגבוהה שהחלה כבר בשלב הכנת התכנית. שני גופים מוצעים לצורך כך: ועדות איכות סביבה יישוביות, שתהליך מיסודן כבר החל. תפקידן יהיה להרחיב ולהעמיק את העשייה הסביבתית בישובים. גוף נוסף אשר מוצע להקימו בשלב מיידי הינו פורום תושבים "נאמני איכות החיים והסביבה בעמק זרעאל" (ראו פירוט בכרטיס פרוייקט מס' 1). פורום זה יהיה פתוח לכלל התושבים שירצו להצטרף לעשייה הסביבתית.

לצד הצעדים והפעולות אשר המועצה והישובים צריכים לקחת על עצמם, נדרשים "ערוצי חיבור" ביניהם, קרי: דרכים להעברת מידע ולקיום שיתוף פעולה מתמשך. הגופים והאמצעים הינם: (א) הועדה לאיכות הסביבה: הועדה לאיכות הסביבה היא ועדה שכוונה מתוקף השינוי לפקודת העיריות והיא מורכבת, בין היתר, מנציגי ציבור. החוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 98), אשר נכנס לתוקפו בשנת 2005, מגדיר את הרכב הועדה ואת תפקידיה:

"...ליזום ולתכנן פעילות בתחומים הנוגעים לשמירה על איכות הסביבה ולהבטחת פיתוח ושימוש בני קיימא של הסביבה; הועדה תגיש לאישור המועצה את תכניותיה ותעקוב אחר ביצוע התכניות המאושרות" (תיקון פקודת העיריות התשס"ה – 2005).

הקמתה של ועדת איכות הסביבה במועצה האזורית עמק יזרעאל נעשתה בסמוך לתחילת העבודה על תכנית האב לפיתוח בר קיימא. סמיכות זו מאפשרת לצקת תוכן לפעילות הועדה ולמתג אותה כמי שיהיה "נושא הדגל" של התכנית. כלומר: הועדה תהיה הגוף אשר יקדם ויוביל את יישום התכנית ברמת המאקרו ותהווה ערוץ תקשורת בין התושבים לבין המועצה.

(ב) היחידה הסביבתית: היחידה הסביבתית הנה, כפי שתואר, גוף חדש יחסית אשר תחומי פעילותו מתמקדים כיום בעיקר בחינוך הסביבתי. הפעילויות המתבצעות ע"י רכזת החינוך הסביבתי מהוות כבר היום ערוץ פעילות חשוב להטמעת ערכי סביבה וקיימות בבתי הספר ואף בקהילה. הרחבת סמכויותיה ופעילויותיה של היחידה, כפי שמוצע בפרוייקט מס' 4, יפתחו ערוצים נוספים להטמעת התכנית הן בצד של הציבור והן בצד של המועצה (ליווי ועדות איכות סביבה יישוביות, הכשרות לעובדי המועצה ועוד).

(ג) כלים נוספים: שידרוג המוקד הטלפוני, ושימוש באתר האינטרנט ועיתון המועצה, כאמצעים להעברת מידע מהמועצה לתושבים ולהיפך.

ניספחים

ניספח מס' 1:

חזון המועצה

ניספח מס' 2 :

דוגמאות למיזמים

סביבתיים בחקלאות